

LUNDS
UNIVERSITET

Institutionen för psykologi
Psykologexamensuppsats
Höstterminen 2007

Sex skogsägares upplevelser av stormen Gudrun

- en explorativ studie

Claes Jonsson & Eva Nilsson

Handledare:
Margit Wångby

Abstract

In Sweden we are spared from large natural disasters. However, in January 2005 part of Sweden was struck by a hurricane. It did not only leave a decimated landscape in its wake. It also left its mark on many people who lived in the south of Sweden. In this paper the reader will be presented six qualitative interviews that build on forestowners' experiences during and in the aftermath of the Storm of January 2005. The idea behind this paper is to gain an understanding of the consequences, both the physical and emotional, that were caused by the storm. Data collection and analysis were done simultaneously according to grounded theory methodology. The result consists of a thematic analysis of the contents of the interviews. *'The loss of the forest'* was identified as the core theme and was related to four underlying themes, labelled *'The relation to the forest'*, *'The relation to others'*, *'Time goes by'* and *'Self-care'*.

Keywords: Natural disaster, The Storm Gudrun, Forest, Identity, Loss, Coping

Sammanfattning

Vi är i Sverige förhållandevis förskonade från stora naturkatastrofer. I januari 2005 drabbades dock delar av vårt land av en orkan. Denna lämnade inte enbart efter sig ett sargat landskap. Den satte också spår i många människors liv. I detta arbete får läsaren ta del av sex kvalitativa intervjuer som bygger på sydsvenska skogsägares upplevelser kring Januaristormen 2005. Syftet med denna explorativa studie är att få en inblick i de följder, konkreta och känslomässiga, som stormen förde med sig för de drabbade skogsägarna. Datainsamling och analysarbete har gjorts parallellt enligt forskningsmetoden grundad teori. Resultatet består av en tematisk analys av intervjuernas innehåll. Som huvudtema identifierades *'Förlust av skogen'*. Detta relaterades till fyra underteman: *'Relationen till skogen'*, *'Relationen till andra'*, *'Så går tiden'* och *'Självomhändertagande'*.

Nyckelord: Naturkatastrof, Stormen Gudrun, Skog, Identitet, Förlust, Coping

”Det är en skönhetsupplevelse, och det är det här med växande och liv, att det är något evigt, något som fortsätter efter mig, men också att gamla träd har stått här med mina förfäder, till exempel den gamla lönnen som inte har blåst ner fastän vi trodde det. Det är ett sammanhang med tidigare generationer och kommande det kan jag nog säga, man är inte alldeles ensam i livet. Växtlighet och kraft och skönhetsupplevelse också, och det finns ju ingenting som är så roligt som att plocka svamp och bär och sånt, och nyttan av det också. Jag tycker om att stå och lava ved ute på vedbacken till och med och det kommer också från skogen. Ja det var väl det jag skulle säga...”

Skogsägare 2007

Tack!

Stort tack till er skogsägare som delat med er av era
upplevelser. Vi vill även tacka vår handledare Margit som
varit ett stort stöd för oss.

Innehållsförteckning

Inledning	7
Stormen Gudrun.....	8
Grundad Teori.....	10
Katastrof.....	11
Kris.....	12
Identitet.....	14
Coping.....	16
Känsla av sammanhang.....	17
Metod	18
Intervju och tillvägagångssätt.....	18
Deltagare och urval.....	20
Databearbetning och analys.....	21
Resultat	22
Relationen till skogen.....	22
Relationen till andra.....	28
Så går tiden.....	33
Självomhändertagande.....	37
Diskussion	42
Självreflektion.....	50
Metodkritik.....	53
Vidare forskning.....	54
Slutsats.....	54
Referenser	56
Bilaga 1: Brev till skogsägare	
Bilaga 2: Frågeguide	

”Jag saknar träden”

Vintern 2005 härjade en orkan i södra Sverige. Denna orkan som i folkmun fick namnet Gudrun drabbade speciellt skogsägare hårt. I den här studien får läsaren ta del av några skogsägares berättelser knappt tre år efter stormen. Vårt *syfte* har varit att titta närmare på och försöka få en förståelse för själva händelseförloppet men framförallt de följder, konkreta och känslomässiga, som stormen förde med sig för de drabbade.

Valet av stormen Gudrun som ämne har delvis sin grund i att författarna på olika sätt har anknytning till skog. Dessutom framstod det som lockande att både rumsligt och mentalt förflytta sig till en miljö som skiljer sig från den studiemiljö vi under fem års tid varit en del av. Det finns många aspekter av stormen Gudrun dokumenterade. Däremot har vi kunnat konstatera att forskning om stormdrabbade skogsägares upplevelser samt psykiska hälsa efter stormen varit knapphändig. Strax före stormen Gudrun drabbades många svenskar av en tsunami i Sydostasien. Under lång tid efteråt fylldes media av rapportering från denna tragedi. Vi upplever att de stormdrabbade skogsägarna som konsekvens kom något i skymundan. För de flesta av oss i södra Sverige innebar stormen Gudrun ett dygn av stark vind, skrämmande i stunden men utan kvardröjande följder. För de drabbade skogsägarna däremot innebar stormen konsekvenser som de får leva med under lång tid framöver. Det finns ytterligare en aspekt av ämnesvalet. Klimat och sårbarhetsutredningen menar att antalet extrema vädersituationer i Sverige kommer att öka i framtiden. Med bakgrund av detta anser vi ämnet vara angeläget.

Vi har i denna studie använt oss av grundad teori som metod. Svensson & Starrin (1996) beskriver den öppenhet med vilken man som forskare kan närma sig datainsamlingen med hjälp av grundad teori. Precis som grundad teori påbjuder, har vi strävat efter ett förutsättningslöst förhållningssätt gentemot det studerade ämnet. Detta innebar att vi inte i förväg läste in oss på ämnet. Guvå och Hylander (2003) beskriver grundad teori som ett redskap att skapa teorier utifrån data istället för att testa hypotetiska teorier. Våra ambitioner har inte varit att generera nya teorier. Svensson och Starrin (1996) skriver att när grundad teori ger inspiration snarare än föreskriver en metodologi, fyller den en viktig uppgift.

Svensson och Starrin (1996) pekar på att teorin förlorar sin livskraft när den blir en mekanisk regelbok. Vi vill framhålla att vi blivit inspirerade av grundad teori inför detta arbete.

Titeln på denna uppsats är ”jag saknar träden”. Det är ett citat från en av de intervjuade. Det uttalades som svar på frågan vad som var svårast med stormen Gudrun. Det framstod redan i de två första intervjuerna att sorg och saknad över träden och skogen som försvunnit har gått som en röd tråd genom berättelserna. Denna komplexa sorg har framstått som konkret men ändå svår att sätta ord på. Vi hoppas att vi med denna uppsats artikulerar något av denna saknad som så starkt kom fram i intervjuerna.

Stormen Gudrun

På kvällen den åttonde januari 2005 drar en storm in över Sverige som orsakar stor förödelse. Stormen eller orkanen som främst drabbar Götaland och sydostligaste Svealand får namnet Januaristormen 2005. Den har kommit att kallas för Gudrun, ett namn som först myntades av det norska meteorologiska institutet som uppkallar stormar och orkaner i turordning efter kalenderns namnsdagar. Vi kommer i denna uppsats mestadels använda oss av ’stormen’ eller ’Gudrun’. Nedan följer fakta om Gudrun, hur hon uppstod och hennes efterverkningar i siffror. Samtliga siffror har vi fått från SMHI’s broschyr Januaristormen 2005 (2005). Stormovädet denna lördag uppstod över Atlanten som ett resultat av att en kallluftsmassa från Grönland mötte en mycket mild o fuktig luft från sydväst. Den mycket starka vinden åstadkom enorma skador på skog och därmed också indirekt på el- och telenät, vägar, järnvägar och fastigheter. Nio personer miste livet i samband med stormen. Ett tiotal dog under efterarbete i skogen. Under natten mot den nionde januari var 341 000 hushåll i Sverige strömlösa, två veckor efteråt var 25 000 utan ström och först efter 40 dagar hade alla fastboende ström igen.

Störst betydelse för skador på skogen har byvindar. De värsta stormbyarna i inlandet nådde ofta mer än dubbelt så hög hastighet som medelvinden. Vindmätare i Ljungby respektive Växjö visade vindhastigheter på över 33 m/s vilket utgör gränsen för orkan. Det anmärkningsvärda är att dessa vindhastigheter uppmättes i det inre av det skogsklädda Småland.

Stormen har framförallt haft stora följder för skogsbruket. Hårdast drabbat är Kronobergs, Jönköpings och Hallands län. Totalt föll 75 miljoner kubikmeter vilket motsvarar ungefär 250 miljoner träd. Det motsvarar nästan den samlade mängd som fallit för stormar under hela nittonhundratalet. Under den stora stormen i september 1969 som många av våra intervjupersoner refererar till, föll omkring 25 miljoner kubikmeter. Dock går det inte att säga att stormen 2005 varit värst ur vindsynpunkt. Varför föll då så mycket skog under Gudrun i förhållande till tidigare stormar? En förklaring är att marken var otjälad och i många fall vattensjuk, en annan att landskapets utseende och sättet att bruka skogen förändrats mycket över tid.

Även stormen Per finns med i vår uppsats då de skogsägare vi talat med ofta kom in på denna senare storm. Per var lindrigare än Gudrun men fick förhållandevis stor effekt för att Gudrun lämnat så mycket bara kanter som den senare stormen kunde ta tag i. Per inföll på dagtid den 14 januari 2007 och under denna storm föll 12 miljoner kubikmeter skog (Skogsstyrelsen, 2007).

Granbarkborren är en skadeinsekt som trivs i färskt granvirke. Om det är gott om just färskt granvirke (som efter Gudrun och Per), och om vädret är varmt har de goda möjligheter att föröka sig. Granbarkborren för med sig en blånadssvamp som snabbt infekterar veden och försämrar virkeskvaliteten (Skogseko, nr 4, 2005). Därför är det viktigt att ta bort vindfällan och transportera bort det upparbetade virket så fort som möjligt. Efter en sådan extrem storm som Gudrun var det svårt att ta hand om all den fallna skogen kvickt nog. Det har skapat och skapar fortfarande stor oro för de drabbade skogsägarna.

Hur framtida klimatförändringar kommer att påverka det framtida skogsbruket är oerhört komplext och finns att läsa i den nyss, av staten utkomna, Klimat- och sårbarhetsutredningen (SOU 2007:60). Den rapporten fastslår att det generellt kommer att bli varmare i Sverige. Vintrarna kommer att bli blötare och somrarna torrare. Frekvensen hård vind kommer att öka vintertid i södra Sverige. Detta sammantaget, menar utredningen, leder bland annat till att skogstillväxten väntas öka, likaså skogsskador av olika slag. Stormfällning av skog, med konsekvenser för hela samhället, väntas också att öka.

Hur skogsägarna drabbats ekonomiskt efter Gudrun beror på många faktorer. Lars-Göran Eriksson (2007), skogsrådgivare på Skogsstyrelsens kommunikationsenhet, har bidragit med

fakta. Knappt 50 % av de drabbade skogsägarna hade stormförsäkring (Eriksson, 2007). De som hade stormförsäkring fick ut 70% av priset. Det var svårt och tidsödande att upparbeta (fram till bilväg) den fallna skogen. Eftersom det var svårarbetat, tidsödande och innebar slitage på skogsmaskiner så var avverkningskostnaderna högre än normalt. Tillgång och efterfrågan påverkade också prissättningen. Totalt blev timpriserna för upparbetning således mycket högre än normalt, 50-70%, ibland ännu högre (Eriksson, 2007). Samtidigt gick virkespriserna ned. Tekniska skador på virket (sprickor etc.) gjorde att en högre andel än normalt blev energived, vilket betingar rejält lägre pris än exempelvis timmer. Det finns många skogsägare som vittnar om stora merkostnader och att stormen innebar ett hårt slag mot den ekonomiska planeringen. De som drabbats värst kommer att få leva med de ekonomiska konsekvenserna under lång tid framöver. Staten har satt in stödåtgärder som exempelvis skattereduktion och nyplanteringsstöd.

Grundad teori

Grundad teori är en forskningsmetod som under sextiotalet utvecklades av Glaser och Strauss (Guvå & Hylander, 2003). Svensson och Starrin (1996) skriver att kännetecknandet för grundad teori är att *datainsamling* och *kodning* sker parallellt. Detta är något vi arbetat efter vilket beskrivs närmare under rubriken 'Intervju'. Glaser (1978, i Hartman, 2001) betonar att forskningsprocessen skall inledas med så få förutfattade meningar som möjligt. Det är de data man upptäcker som ska styra undersökningen och inte på förhand formulerade problemställningar. ”Man skall inte försöka besvara en fråga som förutsatts vara viktig, utan istället ta reda på vad som pågår hos de människor man undersöker, vilka problem de är ställda inför” (Hartman, 2001 s.40).

Forskningsprocessen består enligt Glaser av tre faser; den *öppna*, den *selektiva* och den *teoretiska* fasen (Glaser, 1978, i Hartman, 2001). Den öppna fasen innebär att man försöker hitta teman. Tema är fenomen som betyder något särskilt för människor som tillhör en viss grupp. Här skall forskaren enligt Glaser ha ett öppet förhållningssätt och inte begränsa vad som kan tänkas dyka upp i datamaterialet, det vill säga intervjuerna och observationerna. När datainsamlandet är mättat skall forskaren ha upptäckt vilket tema som är huvudtemat (Guvå & Hylander, 2003). Detta är det tema som står i centrum hos den grupp människor man undersöker. Först när huvudtemat är upptäckt inleds den selektiva fasen. Här samlar forskaren in ytterligare data och försöker bestämma vilka teman som är viktiga samt försöker bestämma

deras egenskaper. När mättnad uppnåtts även här övergår undersökningen till den teoretiska fasen. Här skall man ta reda på hur de olika temana förhåller sig till varandra. Forskaren formulerar hypoteser som man prövar genom ytterligare datainsamling. Nu skall teorin ha genererats och resultatet kan skrivas samman. Glaser och Strauss (1967) menar att man skall börja med att läsa in den relevanta litteraturen först efter det att temana är utvecklade. Det är först då forskaren kan jämföra de egna utvecklade temana med teman redovisade i litteraturen. Detta skall enligt upphovsmännen minska sannolikheten för att forskare kommer att tolka data utifrån förutfattade meningar. Slutligen skall teorin kunna modifieras. Teorin måste anpassa sig efter data, det vill säga anpassas efter verkligheten. Teorin är alltså öppen för nya data och för att världen är föränderlig.

Nedan följer ett antal begrepp som vi anser centrala för den vidare tolkningen av detta arbete.

Katastrof

Det finns en mängd olika definitioner på ordet katastrof. Vi väljer att ta upp endast de förklaringsmodeller som vi anser vara adekvata till just detta arbete. Nauckhoff (1992) definierar en katastrof som den yttre händelse som är upphovet till mental påfrestning. Han poängterar att det är viktigare för individens känslor och reaktioner hur den yttre händelsen uppfattas än vad som verkligen sker. Upplevelsen av själva händelsen är alltså enligt Nauckhoff (1992) avgörande för om det inträffade är en katastrof, som följs av psykisk kris, eller ej. Ur en psykologisk aspekt är det enligt Lundin (1992) viktigt att skilja mellan två typer av katastrofer. Den ena, som kan skyllas på orsaker som människan inte kan påverka, och den andra där en person kan utses till 'syndabock'. Skillnaderna påverkar möjligheterna till en funktionell bearbetning (Lundin, 1992).

Nauckhoff (1992) menar att en katastrof är en händelse som inte kan förutses och inte kan åtgärdas med samhällets ordinarie resurser. Även Cullberg (2006) beskriver en katastrof i termer av obalansen mellan behoven och de tillgängliga resurserna. Han ger exemplet då sjukvårdsbelastningen är så stor i förhållande till tillgängliga resurser (även efter förstärkning) att normala kvalitetskrav inte kan upprätthållas. En annan definition som Nauckhoff (1992) nämner är att katastrofer är omskakande händelser som direkt eller indirekt drabbar ett stort antal människor och kan orsaka bestående skador på natur, samhälle och sociala nätverk.

Enligt rapporten från American Psychological Association Policy and Planning Board (2005), mäts den psykologiska responsen av katastrofen i individuella, institutionella och sociala termer. Den första, individuella termen, förstås endast om man tar hänsyn till kontexten i vilken den förekommer. Detta handlar, i likhet med Cullbergs (2006) resonemang, om den individuella kapaciteten att bemästra situationen. Enligt American Psychological Association Policy and Planning Board (2005) kan man sedan även se stressreaktioner hos organisationer och institutioner. I rapporten går att läsa hur tydliga stressreaktioner i skolsystemet kunde skönjas i vissa skolor som haft många elever som drabbats av orkanen Katrina. Även sett till samhällen kunde man se stressreaktioner, både direkta och försenade reaktioner. Det senare en slags sekundär trauma eller brist på medlidande, till exempel när enskilda personer eller organisationer upphör med humanitär hjälp och donationer. Exemplet som nämns i rapporten är jordbävningen i Kashmir, som följdes av en rad andra storskaliga katastrofer.

I kommande stycken kommer vi att beskriva några olika teoretiska begrepp och perspektiv som brukar användas för att beskriva individens psykologiska reaktioner på katastrofupplevelser.

Kris

Som beskrivits tidigare är det individens upplevelse av en händelse som avgör om en psykisk kris inträffar efteråt. Cullberg (2006) menar att man befinner sig i ett psykiskt kristillstånd ”då ens tidigare erfarenheter och inlärd reaktionssätt inte är tillräckliga för att man ska förstå och psykiskt bemästra den livssituation som man råkat in i” (Cullberg, 2006, s. 19). Han talar om traumatiska kriser som utlöses av plötsliga och oväntade yttre påfrestningar. Cullberg (2006) påpekar att ett psykiskt trauma ofta är många trauman. De övriga händelserna spelar även rollen av att intensifiera och förstärka grundtraumat. Vi vill i sammanhanget betona att krisupplevelsen är mer eller mindre stark för en individ. Cullberg (2006) menar att krisupplevelsen stör vårt fungerande i olika grad. Vid den lägsta graden av störning kan man enligt Cullberg (2006) komma vidare med sin vanliga problemlösningskapacitet. I annat fall kan det leda till att individen mobiliserar alla inre och yttre resurser för att personligheten skall fungera. Vid de starkaste formerna av psykiska kriser ser man sammanbrott i personligheten (Cullberg, 2006).

Cullberg (2006) delar in krisens förlopp i följande faser: *chockfas*, *reaktionsfas*, *bearbetningsfas* samt *nyorienteringsfas*. Den första, chockfasen, varar från ett kort ögonblick till några dygn. Individen håller verkligheten ifrån sig med all kraft, det vanligaste i form av ett förnekande av verkligheten. Individens reaktioner är i denna fas ytterst olika. Utåt sett kan en person te sig lugn och oberörd medan hon eller han upplever ett inre kaos. En annan person kan reagera mer utåtagerande. Personen som genomgått denna fas kan i efterhand ha svårt att minnas vad som sagts eller skett. Nästa fas Cullberg (2006) nämner är reaktionsfasen. Denna anses börja då den drabbade börjar öppna ögonen för det skedda (Cullberg, 2006). Övergången är oftast tydlig och reaktionsfasen kan vara några veckor eller månader, ibland upp till ett år (Lundin, 1992). Enligt Lundin (1992) börjar den drabbade nu reagera på det inträffade. Denna fas utmärks enligt Lundin (1992) av ångest och depressivitet, men även av andra psykiska och psykosomatiska reaktioner, eftersom individen börjar släppa på den initiala försvarsblockaden. Cullberg (2006) beskriver hur det för en utomstående blir tydligt hur den drabbade försöker finna någon mening i den kaotiska situationen. Nästkommande fas, bearbetningsfasen, inträffar successivt. Denna fas kan enligt Lundin (1992) vid ett kraftigt psykiskt trauma ta flera år. Här sker enligt Lundin (1992) en separation eller psykologiskt lösgörande från det som har förlorats vid traumat. Den psykologiska bearbetningen går på högvarv i form av återupplevande, i vaket tillstånd och i drömmar. Tidigare minnen aktualiseras och individen har ett stort behov av att 'älta' det som hänt. Enligt Cullberg (2006) börjar individen återigen vända sig mot framtiden istället för att som tidigare ha varit ockuperad av traumat och det förgångna. Nyorienteringsfasen sker även den enligt Lundin (1992) successivt. Cullberg (2006) poängterar att individen nu lever med det förgångna som ett ärr som alltid kommer att finnas men som inte hindrar personen från att leva. Nya intressen och nya relationer har kommit istället. En försoning med det som skett är enligt Cullberg (2006) nödvändig för att självkänslan skall återupprättas och de svikna förhoppningarna bearbetas. Lundin (1992) beskriver hur en förändrad självbild kan följa på läkningen. Individen kanske upplever identitetsförändringen som en vinst i form av ökad erfarenhet och mognad, som ersättning för det tidigare lidandet.

I en kris aktualiseras hotet om att tryggheten och det självklara i tillvaron kan komma att ryckas bort trots att vi skapat en värld av regelmässighet och kontroll (Cullberg, 2006). I den psykiska krisen erfar många en panikartad upplevelse av att tappa förtroendet för tillvarons ordning, förnuft och mening, enligt Cullberg (2006). Han beskriver det på följande sätt: "Upplevelser av kaos och meningslöshet visar sig i olika grader av oförstående inför livets

mening och känslan av att det man tidigare hållit för sant, riktigt och självklart inte längre håller” (Cullberg, 2006, s. 151). Cullberg (2006) påtalar en eventuell bitterhet gentemot tillvaron och medmänniskorna som följd. Detta liksom ångesten över att inte kunna kontrollera ett skeende, är känslor som han menar aktualiseras då vår världsbild skakas.

Den psykiska krisen är alltså en smärtsam erfarenhet. Cullberg (2006) beskriver den som att ”man har utvecklats, förstått och erfarit mera både av sina egna realistiska resurser, liksom av sina begränsningar. Den kan också sluta i bitterhet och utanförskap. Ordet utveckling är då inte på sin plats utan snarare förkrympning, förtvining” (Cullberg, 2006, s. 119).

Skogsstyrelsen sammanställde 2005 en rapport på uppdrag av regeringen som handlar om de ekonomiska och sociala konsekvenserna efter Gudrun (Karlsson, 2005). Karlsson (2005) har använt sig av Cullbergs (2006) modell för att beskriva krisernas förlopp. Karlsson (2005) har intervjuat 10 skogsägare om sina upplevelser. Rapporten har fokuserat på hur skogsägarna reagerat på stormen och dess konsekvenser samt hur stormen kan ha påverkat skogsägarnas sociala situation. Intervjuerna har genomförts med ett antal stödord och temaområden som utgångspunkt. Därefter har de analyserats och sorterats med utgångspunkt från Cullbergs (2006) faser. Urvalet av intervjupersoner har skett efter en mängd kriterier. Detta för att spegla många olika slags synpunkter. Slutsatsen är att stormen Gudrun och dess konsekvenser väckt starka känslor som handlingsförlamning, sorg, nedstämdhet och vrede. Det har varit möjligt att sortera och gruppera enligt Cullbergs (2006) modell. Sex månader efter studiens genomförande har nyorienteringsfasen inträtt och de flesta intervjuade har en framtidstro och de är inställda på att återställa skogen i funktionsdugligt skick.

Identitet

Stier (2003) tar upp en rad identitetsfrågor som man som människa ställs inför under ett liv. Det kan till exempel handla om att bli vuxen, att utbilda sig, att bilda familj, att åldras et cetera. Han beskriver identitetsbegreppet som att befinna sig ”i varande” (Stier, 2003, s. 12) och därmed möta de utmaningar som varje individ ställs inför. Identiteten påverkas av och förstås enligt Stier (2003) bäst utifrån samhällets betingelser, den sociala och kulturella omgivningen, livs- och utvecklingskriser, oförutsedda händelser och livserfarenheter. Stier (2003) utgår från ordet identitets betydelse, vilket har att göra med överensstämmelse. Man är samma person från dag till dag och från situation till situation. Ur en psykologisk synvinkel är identitetsbegreppet sammanlänkat med den tänkande, kännande och handlande delen av oss

själva (Stier, 2003). Dessa medvetna aspekter av identiteten är sammanlänkade med individens själv, jag och personlighet. Socialpsykologer kom med tiden att hävda att människans själv och därmed identitet utvecklas i samspelet med den sociala omgivningen (Stier, 2003). Självbilden kommer därmed av hur individen uppfattar att andra ser på eller agerar gentemot henne. Denna bild kommer enligt ett socialpsykologiskt synsätt att utgöra individens identitet. Denna bild påverkas av omgivningen och är föränderlig (Stier, 2003). För att få en fullständig bild av begreppet identitet vill vi kort nämna jagpsykologins inverkan på vår syn på oss själva och våra psykiska processer. Jagets primära uppgift är att anpassa sig till och uppfatta verkligheten (McWilliams, 2003). I detta sammanhang används inom psykoanalysen begreppet *jagstyrka*. Detta betecknar en människas förmåga att erkänna verkligheten. Denna ställs på prov när verkligheten blir extremt obehaglig (Mc Williams, 2003).

Artikeln ”Loss of Identity in disaster: How Do You Say Goodbye to Home?” (Dugan, 2007) handlar om orkanen Katrina som drabbade New Orleans 2005. Eisenbruch (1990, i Dugan, 2007) benämner den sorgprocess som en enskild individ ställs inför när en hel kultur raderas ut på grund av en naturkatastrof. Dugan (2007) går sedan närmare in på de svårigheter de drabbade i New Orleans ställdes inför när de inte bara miste sina hem utan även sin kultur och sitt vardagliga liv. Individen står enligt henne inför en utmaning att bygga upp en ny identitet. Detta kan även gälla hela samhällen, där dessa kan ses som enskilda enheter som upplever en kollektiv sorg för förlusten av den gemensamma (delade) identiteten (Eisenbruch, 1990, i Dugan, 2007). Att bygga upp en ny identitet innebär en stor utmaning i synnerhet för den enskilde individen. En persons kultur och identitet har utvecklats och lärts in under lång tid och det innebär stora svårigheter att ersätta dessa. Individen kan anamma en annan kultur eller identitet men det ursprungliga jaget har blivit splittrat och sårat (Dugan, 2007).

Dugan (2007), som själv drabbades av orkanen Katrina, fortsätter och beskriver sin personliga sorg som handlar om förlusten av de sinnesintryck hon var van vid. Den största sorgen hon beskriver handlar om *förändring*. Författarinnan talar om hur svårt hon har att känna igen sig. Allting ser annorlunda ut. För henne ersätts långsamt den gamla bilden av den nya. Hon börjar förlora minnet av sin älskade stad och den ersätts istället av en ny, grumlad bild av en stad i ruiner. Författarinnan är rädd för att förlora sig själv. Deeny och McFetridge (2005) beskriver denna känsla närmare i sin artikel. Där står att läsa att “Self, identity, and culture are intertwined in how individuals feel about themselves and how they feel about living in a

particular social context. The natural or human-initiated disaster has potential to seriously disrupt the life and social networks of individuals, groups, and communities. It is reasonable, therefore, to suggest that a disaster may result in changes related to self, identity, and culture” (Deeny och McFetridge, 2005, s. 433). En individs kultur kan alltså enligt Deeny och McFetridge (2005) orsaka en identitetskris för individen med en eventuell sorgprocess som följd. Att anamma en ny kultur och identitet kan ses enligt författarna som en positiv och dynamisk process för att individen skall kunna gå vidare i livet.

Coping

Lenquists (2002) definition av coping är ”det sätt på vilket individen försöker bemöta, bemästra och anpassa sig till såväl ett inre som ett yttre hot” (Lenquists, 2002, s. 342). Författaren poängterar att funktionen delvis är möjlig att påverka viljemässigt. Han menar att det kommer an på hur hotet uppfattas och hur individen tidigare i livet lärt sig att handskas med ett förestående hot. Vid kris- och stressreaktioner kan personens reaktioner ofta förstås med utgångspunkt i hur dennes försvarsmekanismer används (Cullberg 2006). Lennquist (2002) pekar på den psykiska reaktionens betydelse i det första skedet. Han menar att den har ett psykologiskt och ibland ett fysiskt överlevnadsvärde då individen försöker återställa upplevelsen av att ha kontroll över tillvaron samt stärka skyddet mot hotet som följer på katastrofen. Lennquist (2002) tar upp två huvudsakliga typer av coping. Dessa är *emotionell* och *problemlösande* coping. Lennquist (2002) pekar på att det förekommer könsskillnader i valet av strategi. Han visar på en studie där män i större utsträckning använder sig av mer kognitiva funktioner och således försöker lösa den uppkomna situationens problem på ett tekniskt systematiskt sätt. Kvinnorna närmade sig en problemlösning av hotet i större utsträckning genom känslomässig psykologisk bearbetning.

I ett historiskt perspektiv har man enligt Brett (2005) mest riktat in sig på symtomen hos den drabbade för att se till individens psykiska hälsa. Nyare forskning tar hänsyn även till hela individens livslängd för att se till dennes hälsa efter en katastrof (Brett, 2005). Detta gör även Bonanno (2004) som tar hänsyn till hur individens liv såg ut före katastrofens uppkomst. Det kan handla om arbete, familj, relationer, fritid och eget omhändertagande. Det läggs lika stor vikt vid detta som vid traumats effekt, för att se hur individen klarar den nya situationen. Bonanno (2004) framhåller vikten av att göra longitudinella undersökningar av individens anpassning till sin nya situation. Brett (2005) påpekar att en individ till synes kan verka ha lätt

för att återhämta sig om denne fortfarande utåt sett är välfungerande efter katastrofen. Dock kan individen visa sig bära på en *inre* kris och smärta när man mäter över tid.

Begreppet *locus of control* beskrivs enklast som en tendens hos individen att tolka orsaker till sitt beteende i *yttre* (externa) eller (och) *inre* faktorer. De yttre faktorerna kan till exempel vara andra människor, att lita på turen eller ödet. De inre faktorerna kan till exempel vara det egna beteendet, den egna förmågan eller den personliga karaktären (Passer & Smith, 2001). Individer med högre extern locus of control är mindre benägna att förändra sitt beteende eftersom de inte tror att de kan påverka olika händelsers förlopp med egen kraft. Individer med högre intern locus of control är mer benägna att förändra sitt beteende på grund av att de upplever sig besitta förmågan att själva påverka sina liv (Passer & Smith, 2001). Det är nödvändigt att förstå vikten av att ha både interna och externa aspekter på locus of control, inte bara fokusera på fördelarna med att ha hög intern locus of control eller nackdelarna med att ha hög extern locus of control (Passer & Smith, 2001).

Känsla av sammanhang

Redan på 1970-talet introducerade Aaron Antonovsky (2005) begreppet *GMR*, vilket betyder generella motståndsresurser (Antonovsky, 2005). Lennquist (2002) nämner några. Dessa är materiellt välstånd, jagstyrka, kulturell stabilitet och socialt stöd. Antonovsky (2005) antog att motståndsresurserna var till hjälp när individen skulle bekämpa inre och yttre stressorer. I detta sammanhang kom Antonovsky (2005) att på 1970-talet utveckla begreppet *KASAM*, känsla av sammanhang. *KASAM* skulle enligt honom fungera som en regel som skulle hjälpa till att på förhand identifiera någon *GMR* hos individen. Antonovsky (2005) definierade *KASAM* på följande sätt: ”en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomgripande och varaktig men dynamisk tillit till att ens inre och yttre värld är förutsägbar, och att det finns en hög sannolikhet för att saker och ting kommer att gå så bra som man rimligen kan förvänta sig” (Antonovsky, 2005, s. 17).

Antonovsky (2005) framhåller att *KASAM* inte hänvisar till en specifik copingstrategi. Däremot hänvisar den till tre huvudkomponenter som ligger till grund för en lyckad hantering av stressorer. Dessa är *begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet*. De två första komponenterna bidrar till att betoningen på *KASAM* ligger på den kognitiva aspekten. Den sista lyfter fram vikten av att vara delaktig i formandet av sitt eget liv. *Begriplighet* har att

göra med i vilken grad individen uppfattar yttre (och inre) stimuli som förståelig, sammanhängande och strukturerad. Antonovsky (2005) poängterar att detta inte är det samma som att individen uppfattar händelser som förutsägbara. Hanterbarhet kan ses som en instrumentell komponent. Den syftar till den grad vid vilken individen upplever att han eller hon förfogar över sina (eller andras) resurser och om dessa sedan är tillräckliga för att möta kraven från olika stimuli. Meningsfullhet har Antonovsky (2005) kommit att kalla för *motivationskomponent*. Denna komponent handlar om att människor upplever sig ha områden i livet som engagerar och har betydelse för dem i uttryckets känslomässiga och inte enbart kognitiva betydelse.

Antonovsky (2005) utvecklade denna salutogenetiska modell i en tid då sjukvårdssystemet drog på sig allt dyrare teknologi och vården i största utsträckning intresserade sig för sjukdomars organiska patologi. Han såg KASAM som en modell som fokuserar på vilka faktorer som orsakar och upprätthåller en människas hälsa snarare än vilka faktorer som orsakar sjukdom.

Vår intention med denna uppsats har varit att få ta del av verkligheten med hjälp av det personliga mötet som varje enskild intervju har inneburit. Vi har inte velat producera generaliserbar fakta och komma med påståenden om hur verkligheten ter sig. Däremot har vi försökt beskriva de data som insamlats i form av de sex intervjuerna. Eftersom vi sökte en djupare förståelse för varje enskild deltagares upplevelse fann vi den kvalitativa forskningsansatsen som naturlig i val av metod. Att vi valde intervju som datainsamlingsmetod tyckte vi var det enda tänkbara sätt för att närma oss detta mål.

Metod

Intervju och tillvägagångssätt

Att vi valde intervju som metod hade flera orsaker. För det första ville vi ge oss ut i verkligheten och träffa människor och få ta del av deras berättelser. Vi tyckte också att intervju som metod tjänade vårt syfte att komma närmare det vi ville studera. Guvå och Hylander (2003) tar upp för- och nackdelar med intervju. De framhåller att man i en kvalitativ

och fokuserad intervju kan fråga efter just de händelser som man blivit intresserad av utifrån redan insamlat material. Detta är något som ligger i paritet med grundad teori.

För att levandegöra materialet och för att läsaren skall få mesta möjliga förståelse för intervjupersonerna, har direkta citat ur intervjuerna använts. Vi har gjort om samtliga citat från talspråk till skriftspråk. Syftet med detta är att talspråk då det kommer på papper lätt kan uppfattas lite märkligt för den som har uttalat orden. Vi skriver ju inte som vi talar och vice versa och vi vill inte att någon mot förmodan skulle känna sig kränkt när han eller hon läser det som sagts (Trost, 2005). Bland citaten finns följande tecken /.../ vilket innebär ett namn på en person eller ort, att ett avsnitt tagits bort eller att det intervjupersonen sagt inte kunnat uppfattas vid inspelningstillfället.

I intervjusituationen har vi tagit fasta på Trosts (2005) öppna förhållningssätt. Vi har försökt vara så följsamma som möjligt gentemot deltagaren men hela tiden haft en klar struktur att falla tillbaka på i form av vår frågeguide (se Bilaga 2). Frågeguiden har omarbetats under arbetets gång med den största revideringen gjord innan den sista intervjun.

Att kalla vårt tillvägagångssätt ett öppet samtal vore att ”vara ute på hal is”, för att citera Trost (2005 s. 34). Han tar upp skillnader mellan samtalet och intervjun. En skillnad som Trost (2005) nämner är att den intervjuade gärna skall uppfatta intervjun som ett samtal medan intervjuaren inte skall vara av samma uppfattning. Det är den senares uppgift att försöka förstå och sätta sig in i den intervjuades livsvärld och sätt att tänka och endast i begränsad utsträckning dela med sig av sina egna åsikter, handlingar och känslor. Detta har varit vår utgångspunkt.

Som framgått tidigare har vi varit inspirerade av Grundad teori som forskningsansats. Vi har om vartannat samlat, kodat och analyserat data. Detta har bland annat medfört att vi spridit ut intervjutillfällena över tid. Från det första till det sista gick det drygt fyra månader (den första intervjun gjordes den 25 juni och den sista den 29 oktober). Tillvägagångssättet har varit att författarna tillsammans åkt till Småland respektive norra Skåne. Väl på plats skildes vi åt för att på var sitt håll utföra en intervju var. Intervjuerna har således skett i deltagarens hemmiljö. Detta hoppas vi varit en trygghetsfaktor för deltagarna. Intervjuerna har spelats in på MP3-spelare, vilket deltagaren i förväg först fick godkänna. Detta var nödvändigt på grund av det noggranna efterarbete som följde på intervjun, vilket beskrivs närmare i stycket

'databearbetning'. Att spela in intervjun gjorde även att vi inte behövde ta några anteckningar under tiden. Detta såg vi som något mycket positivt då vi upplevde samtalets karaktär bli mer förtroligt. Den kortaste intervjun var en timme och tio minuter och den längsta en timme och 40 minuter.

Deltagare och urval

Glaser och Strauss formulerar två huvudkriterier på det teoretiska urvalet. Dessa är *ändamål* och *relevans* (Hartman, 2001). Med ändamål menar Glaser och Strauss (1967) att datamaterialet skall kunna ge oss information om teman, temans egenskaper samt relationer mellan dem. Ändamålet varierar under arbetets gång. Som beskrivits tidigare är till exempel ändamålet till en början att upptäcka så många teman som möjligt. Nästa huvudkriterium är relevans. Det innebär att de egenskaper eller begrepp vi tillskriver temana och relationerna mellan teman, är väsentliga i förhållande till det vi forskar om. Guvå och Hylander (2003) beskriver hur man i det tidiga stadiet i urval av data skall förhålla sig öppen för att så småningom bli mer strategisk. Detta för att skapa maximal variation. Slutligen, skriver Guvå och Hylander (2003), skall urvalet bli alltmer selektivt för att grunda kärnprocessen.

Våra urvalskriterier var att deltagarna skulle vara skogsägare samt blivit drabbade av stormen Gudrun. Dessa kriterier var konstanta under arbetets gång. Detta är någonting som vi ansett vara primärt för vårt syfte och därigenom svårt att frågå

I vår studie hade vi en jämn könsfördelning samt en någorlunda åldersfördelning. Vi är medvetna om att detta enligt grundad teori egentligen är irrelevant. Dock tyckte vi att det var av intresse att få med båda könen perspektiv. Antalet deltagare är sex stycken. Från början tänkte vi genomföra åtta intervjuer men tyckte oss finna en mättnad (Svensson & Starrin, 1996) vid sex personer. Den yngsta är 30 år och den äldsta är 77år.

Det sätt på vilket vi kom i kontakt med deltagarna skilde sig åt vid de tre intervjutillfällena. Vid första tillfället kom vi i kontakt med de två deltagarna tack vare en av författarnas bekantas bekanta. Vid andra tillfället fick vi tag på deltagarna genom en släkting till den andre författaren. Vid detta tillfälle blev det dock helt andra deltagare än vad som var tänkt från början. Den så kallade Snöbollsmetoden fick här tjäna som urvalsmetod (Widerberg, 2002). Den första personen vi fick namnet på ville inte vara med i studien. Denne rekommenderade istället en annan person som i sin tur rekommenderade ytterligare två personer. Vid det sista

intervjutillfället fick vi två namn av en anställd på Skogsstyrelsen. De olika deltagarna har inga kopplingar till varandra och känner inte till vilka övriga personer som ingår i studien. Fyra intervjuer är gjorda i Småland och två intervjuer är gjorda i norra Skåne. Samtliga deltagare har per telefon givit sitt samtycke till att delta. De har även på förhand blivit informerade om arbetets syfte och tillvägagångssätt brevledes (Bilaga 1). I brevet framgick även aspekten som berör sekretess. I avrapporteringen har deltagaren anonymiserats för läsaren.

Databearbetning och analys

Kodnings- och analysarbetet, med alla olika moment de innehåller, utförs inte sekventiellt utan samtidigt (Hartman, 2001). I den inledande öppna fasen utförde vi en intervju vardera. Fokus låg på att samla in så mycket och så bred information som möjligt. Efter insamlad data började transkriberingen av denna. Detta innebar att vi skrev ut intervjuerna, ord för ord. Ett undantag är 'småprat' och utvecklingar från ämnet, som tjänat till att upprätta och fördjupa kontakten med intervjupersonen. I den första intervjun letade vi sedan efter ord, eller fraser, som beskrev enskilda fenomen. Efter att ha funnit ett sådant ord eller en fras, skrev vi den i marginalen. Från de enskilda fenomenen formade vi sedan övergripande begrepp. Orden och fraserna i texten tjänade alltså som indikatorer (Hartman, 2001). En viktig uppgift i den öppna fasen är att välja en eller flera huvudteman. I den öppna fasen har temana en låg abstraktionsnivå och är lätta att upptäcka (Hartman, 2001). Efter den andra intervjun, i den selektiva fasen, fokuserade vi sedan kodningen kring frågan vilka teman som skulle väljas av alla de som genererats tidigare. Efter den sista intervjun, sökte vi sedan efter relationer mellan temana.

Enligt grundad teori skall teoretiska minnesanteckningar, så kallade 'memos', göras under arbetets gång. Minnesanteckningarna blir ett underlag för den begreppsligt utarbetade teorin (Hartman, 2001). Det är alltså teoretiska idéer, tankar och reflektioner (på en mer abstrakt nivå) som kommer ur arbetet med koder och som dyker upp efterhand.

Charmaz (2003) skriver att många forskare använder sig av grundad teori (genom användning av kodning och memos) även om de inte konstruerar nya teorier. Hon uttrycker det på följande sätt: "They (the researchers, förf. anm.) emphasize analytic categories that synthesize and explicate processes in the worlds they study rather than tightly framed theories that generate hypotheses and make explicit predictions" (Charmaz, 2003, s. 109).

Resultat

Vi har under våra intervjuer med skogsägare försökt finna vad som varit centralt i deras berättelser. De teman vi valt att ta upp är de som för oss framstått som mest tongivande under våra intervjuer. Som huvudtema i denna uppsats har vi valt *'förlust av skogen'*. Detta övergripande tema tas inte upp separat i resultatet utan fungerar som ett paraplybegrepp. Underteman är *'Relationen till skogen'*, *'Relationen till andra'*, *'Så går tiden'* samt *'Självomhändertagande'*. De i sin tur är uppdelade i undergrupper. De citat som finns med är något redigerade för läsbarhetens skull. Nedan följer en resultatöversikt.

Förlust av skogen:

- *Relationen till skogen:* Skogen som referenspunkt, Skogen som skönhetsupplevelse, Skogen som inkomstkälla, Skogen som arbetsmiljö, Skogen som livsstil, Skogen som identitet, Skogen som bro över generationer, Skogen som något pålitligt.
- *Relationen till andra:* Gemenskap, Vi och de, En vilja att bli sedd, Känsla av maktlöshet gentemot samhället och företag man är i beroendeställning till.
- *Så går tiden:* De första dygnet, Det första året, När Per kom, Nuet, Framtiden.
- *Självomhändertagande:* Relativisering, Insikt, Samhörighet, Kontroll, Självbild, Glömma gå vidare och se framåt, Ersättning, Strategi.

Relationen till skogen

Något som har kommit fram mycket starkt i våra möten med de drabbade skogsägarna är sorgen över skogen som försvunnit. Det handlar om så mycket mer än om sorgen över ett antal enskilda träd som inte längre finns. Från en dag till en annan har deras närmiljö helt förändrats, både rent fysiskt men också innehållsmässigt. Förlust för med sig en sorgprocess, och för att riktigt förstå sorgen och vad de sörjer finner vi det viktigt att försöka förstå vad skogen representerar för de skogsägare vi intervjuat.

Skogen som referenspunkt: Något som kom fram tidigt i samtliga intervjuer var förvirringen över att inte känna igen sig i landskapet efter Gudruns härjningar. Några uttryckte en förtvivlan över att inte hitta i sin egen skog, att inte känna igen den siluett man haft för

ögonen sedan lång tid. Hela skogsridåer är borta. Det synfält som mött dem så fort de lämnat sitt hus har gång på gång fungerat som en smärtsam påminnelse om vad som hänt.

...en bild som man har växt upp med och så som det ser ut i princip i hela ens liv; den bilden var helt förändrad, man kunde inte lokalisera sig i princip, det blir ju en sån ofantlig skillnad när det ju är en så stor skog ena dagen och sen kalhygge nästa dag. Det var ganska emotionellt alltså, det är som om man har en världsbild och sen omkullvärts den.. och.. man.. man.. alltså man har svårt liksom att få fotfästet igen så där emotionellt.

Det är inte bara de storskaliga synintrycken som förändrats. Några beskrev känslan av det osannolika i att stigar och vägar har försvunnit. Gläntor, jaktpass och svampställen är borta. Överhuvudtaget verkar det ha lett till sorg, förvirring och i några fall, att man rör sig mindre i markerna.

Skogen som skönhetsupplevelse: Alla utom en skogsägare förde fram hur fullt de tycker att det blivit med alla dessa stormhyggen. De tycker att det ser bedrövligt ut. Det är rötter som pekar upp i himlen och djupa spår efter skogsmaskiner. Definitionen av en vacker skog verkar ligga nära en gammal, gles John Bauerskog med linnéor. Dessvärre var det just i sådan skog som Gudrun fick bäst fäste. Ett faktum är att samtliga skogsägare uppgav att de hade en överrepresentation av just för gammal skog, vilket inte var så bra ur ekonomisk synvinkel eftersom de förlorade pengar på att inte ha huggit den före stormen. I samtliga fall utom ett verkar den stora andelen överårig skog ha berott på att en pappa eller skogsägaren själv hade stor förkärlek för just denna typ av skog.

Men ur skönhetssynpunkt finns det inget så vackert som en gammal granskog med stora stenar och mossor, och man tycker till och med att en vätte kan titta fram.

Och så sorgen när skogen är sargad

Man tänkte mycket på skogen, den förstörelsen... att se allt det här... och min fars livsverk, hur det då låg som liggesäd alltihopa /.../ Nu går jag aldrig i den längre, annat än i arbetet. Det är ju bara kalhygge överallt, det finns ingenstans att gå. /.../ trist är det ju, och dumt, det spelar ingen roll vart jag åker här så ser jag bara stormhyggen. Jag ser inte skogen som är kvar. Jag ser bara stormhyggen.

Skogen som inkomstkälla: Ingen av de intervjuade hade skogen som enda inkomstkälla och ingen uppgav den ekonomiska förlusten som det jobbigaste efter Gudrun. Någon har fått börja lönearbeta i högre grad utanför sin egen skog och generellt råder en större skepticism vad gäller tron på skogen som en ekonomisk trygghet. I många fall har skogen setts som en pensionsförsäkring, men efter Gudrun är det ifrågasatt.

Det kan jag säga att, ja skulle det komma någon granngård eller så skulle jag givetvis kanske försöka vara med och köpa den men jag skulle inte... Jag hade nog varit mer intresserad före stormen tror jag. Då såg man ju ändå... Man hade inte det för sig att det kunde... Man kunde gå och fundera att jaha det här kan ungarna hugga sen och lite så. *-lite framtidsvision..* ja men det har man inte nu när man sett två såna här stormar. Då blir man mer att det gäller fan att hugga ner och få ut lite av det ekonomiska. Innan har man ju mer sett att det har varit en väldigt trygg placering men så ser man det inte längre.

Samtliga menade att det fanns andra som drabbats värre vad gäller möjlighet att försörja sig men de intervjuade personer som har köpt sina fastigheter oroades bland annat av att inte veta hur räntan utvecklas. Några har grämt sig över att de inte hade försäkring eller för att de inte skördat sin överåriga skog innan Gudrun tog den. Samtidigt har de flesta gett uttryck för att det var av egen förskyllan. Den ekonomiska aspekten har tvivelsutan varit ett orosmoment, men det tål att poängteras, den har inte på något sätt dominerat i intervjuerna.

Skogen som arbetsmiljö: För dem som har skogen som arbetsplats framgår det att arbetsbetingelserna och arbetsglädjen i förhållande till den egna skogen förändrats avsevärt efter Gudrun. Skogen har vårdats över mycket lång tid och några av våra skogsägare vittnade om att de lagt stort värde vid att skogen skall se välskött ut och fungera för de olika behoven (se nedan). Efter att stormen sargat skogen har vårdandet övergått i ständiga krav på akuta insatser. Det har handlat om att bli av med de fallna träden, göra vägar och stigar framkomliga, laga trasiga ledningar och stängsel eller leta barkborrar.

... det är ju lite det med som gör att det inte är roligt att vara i skogen, för sen Gudrun har det inte, har man inte varit en timme för att sköta eller vårda skog, det är hela tiden brandkårsutryckningar och rädda vad som räddas kan och det är ju inte bra /.../ Nää jag har nog mer eller mindre gett upp, man har gått in i någon förvaltargestalt istället så det är bara frågan om att få upp det så här blir skog igen. Så det kommer inte... det kommer bli lite kanter sådär att putsa men det kommer inte bli till att försörja sig så som man har gjort innan... här, det går inte.

Skogen som livsstil: Det här temat handlar om vad som förefaller vara avgörande för varför de flesta av de intervjuade skogsägarna väljer att leva som de gör, på landsbygden i skogstrakter. Det handlar om en livsstil som hänger ihop med naturen i allmänhet och skogen i synnerhet. Alla skogsägare vittnade om hur mycket de tyckt om att vara i skogen före Gudrun, och hur de har berikat sina liv genom skogen och dess möjligheter. Några har skogen att rida i. Andra jagar i den. De får svamp och bär från den. Flera berättade om frysar fyllda med älgkött, svamp och bär.

...nej vi tycker nog att det är roligt att man kan klara sig liksom...ja vi är ju inte så här.....Jag menar inte att vi är självförsörjande men det är rätt kul att bo som vi gör, att man har ved i skogen, att man...nu har vi ju egen brunn det har man ju här ute och sen har man grönsaker, och sen bakar man bröd, och lagar mat av det man har vissa delar av året så att man är..man..man lever... vi lever nog lite udda liv här ute men vi lever som vi tycker känns bra, och det är roligt att kunna göra det själv.

Skogen fungerar alltså som ett utrymme för rekreation och våra intervjupersoner har valt denna livsstil hellre än någon annan. En livsstil som är så förknippad med den egna personen kan ses som en viktig del av hur man ser på sig själv. De flesta av de vi intervjuat har uttryckt att det inte är lika roligt att vara i skogen längre eftersom de inte känner igen sig och mår dåligt av att se förödelsen.

Jag jagar bara inte längre för det är inte roligt att inte ha dom gamla stigarna och dom gamla passen /.../ Nu går jag aldrig i den annat än i arbetet.

Skogen som identitet: I flera fall har uttrycket skogsmänniska eller skogskarlar kommit fram i våra intervjuer. Med det menas, vad vi förstår, en man eller en kvinna som lever för och av sin skog. Det verkar som om arbete och fritid smälter samman i intresset för skogen och jakten. En skogsmänniska älskar att vara och arbeta i sin skog. De vårdar den och njuter av att se att den är välkött. En av våra intervjupersoner berättade om en man som var skogsmänniska och som tog sitt liv för att han inte stod ut med att se sitt livsverk förstört.

Han jobbade enormt mycket då, och hade enormt mycket skog och var en skogsmänniska och gjorde det snyggt å...men han klarade inte av det. Till slut tog han tog livet av sig...det var ju inte den ende va.. Vi kände varann ganska väl, jag mötte honom bara en vecka innan på en maskinaffär i /.../ Han orkade inte tydligen leva med det längre...hela hans livsverk kan man säga då, blev förstört.

En annan berättade hur oerhört mycket tid han har lagt ner i skogen genom åren, tid som tagits efter det ordinarie arbetet, och hur jobbigt det var att se det arbetet så gott som bortkastat efter Gudrun.

Jag tror jag hade varit beredd att betala lite till för att skogen skulle stått kvar egentligen. Man har lagt så mycket tid i det, mest känslomässigt. Allt arbete på fritiden under tio års tid var rent rensopat egentligen. /.../ Jag har haft fastigheten i elva år och jag kan säga att jag har nog varit väldigt aktiv för jag har varit intresserad också. Ja, jag kanske har lagt minst ett par hundra timmar varje vinter på skogen... bara en sak som att man har huggit upp betesvallar och sånt nere i skogen och rensat upp och eldat ris /.../ och sen kommer det då (stormen, förf. anm.)... så får man tag i maskiner för man hann ju inte hugga upp allting. Det ser ut som ett jävla bombnedslag allting efter. Sådär riktigt ledsen över det tror jag att jag var framåt sommaren när man släppte hästarna och man kom ner där i betesvallen och man har en runda man går i skogen där det är skotarespår, och det är som det vore en krigsskådeplats nästan.

Skogen som bro över generationer: Fem av våra sex intervjupersoner uppgav att de ärvt eller köpt skogen av sina föräldrar. I ett fall är skogen en del av en släktgård från 15-1600-talet, i ett annat fall är det tionde generationen som brukar marken. Fem av de sex skogsägarna återkom flera gånger till denna aspekt av skogen. De talade med värme om sina förfäder som har slitit i skogen och som vårdat den med omsorg. Det förefaller som om framförallt fäderna varit starkt förknippade med skogen och vice versa, och att sorgen efter Gudruns härjningar delvis kommit att handla om att allt det slit som generationen före lade ned i skogen över en natt uttraderades. Två av de kvinnliga skogsägarna berättade om hur de gått i skogen med sina pappor och en av dem exemplifierade med hur han visat på hur man skall beskära träd och använda såg. Skogen förefaller vara en förbindelselänk mellan generationer. I och med att träden som fadern vårdat nu blivit virke och massaved har de konkreta spåren efter fadern försvunnit. Det vemod som kommer fram i skildringen av fadern och skogen väcker tanken att kanske är det så att livets förgänglighet aktualiseras av stormens förödelse.

Här har jag gått med min far när jag var liten och jag var enda barnet och han har pratat om..."och denna backen den är värdefull och innan vi planterade här så sålde /.../ 1932" och i den där stilen. /.../ Han hade alltid en sån här lövkniv i handen och var det en björk som stod och tryckte på en liten gran då skulle han hugga av den. Och så här skall du göra förstår du...

Också livets realitet

Nu får man istället tänka att de här plantorna blir stor skog till mina barnbarn. Det är ju så med livet.

Det var inte bara den närmaste generationen bakåt som kom upp i intervjuerna. Barn, barnbarn och förfäder bygger upp en kontinuitet och ett sammanhang i skildringarna.

Jag försöker ju få med barnen ner till skogen så att de också ska veta vad som är våra marker och var man hittar lite svamp, å bara gå där och veta hur det...Jag vet ju att det är hemskt många sådana här små fornlämningar och små rösen, att det funnits folk här länge innan. /.../ gå och titta på sånt ibland. För jag menar att tänk att de kan ha levt här då. Det var ju ännu mer skog då, att det kunde bo folk här uppe..

Skogen som något pålitligt: Vi har i kontakten med de intervjuade fått intrycket att somliga av dem har känt sig lurade av naturen på något sätt. Det må vara orostider i världen men skogen, den skall stå pall.

...men det här med skogen (att den föll, förf. anm.) det hade man ju aldrig drömt om. Det kom så (knäpper med fingrarna).

Det föll ju träd över vägen konstant, det var ju som tändstickor, just man har sån tilltro... jamen, träd står kvar!

Skogen beskrevs som en trygghet, inte bara ekonomiskt. Vi fick i kontakt med de intervjuade tankar på skogen som något bestående, som en förtrogen. De uppgav att den ger sammanhang, är bra för själavården att den är bra för den bara är.

Just det där att ha folk omkring sig hela tiden det är så jäkla skönt att bara gå rätt ut och bara kunna gå en halvtimme, en runda i skogen på kvällen. Det är som att rensa ut hela huvudet, faktiskt är det så.

Sammanfattning

De intervjuade har hela tiden kommit tillbaka till förlusten av skogen. Det har då blivit aktuellt att fundera på vad skogen står för. Genom att gång på gång gå igenom de utskrivna intervjuerna har vi fått fram de olika aspekter som skogen representerar och vad som därmed

till viss del berövats de intervjuade. Vi menar således att när skogsägarna sa att de saknade skogen, då saknade de aspekter som förändrats till sin kvalitet. Det kan vara allt från skönhetsupplevelser som berövats dem, en livsstil som naggats i kanten eller en orimlig arbetssituation.

Relationen till andra

Detta tema handlar om hur relationen till andra har uttryckts i våra intervjuer. Relationer som kanske ställts på sin spets i och med de svårigheter som uppstod efter Gudrun. Berättelserna har sett olika ut på den här punkten. Samtliga intervjupersoner finns representerade i våra underteman men de är inte jämnt fördelade över dem. En viss skillnad mellan männen och kvinnorna förelåg i det att kvinnorna hade mer att säga om gemenskap, och männen fanns i högre grad representerade i temat 'vi och de'. Inte helt förvånande var det de som inte själva kunnat jobba i skogen som känt sig mest utelämnade åt andras godtycke.

Gemenskap: Gemenskap har i våra intervjuer framstått som en av de få ljuspunkterna under tiden efter Gudrun. Det var illa som det var men det blev lite lättare för stunden i mötet med andra människor. I en av berättelserna fanns i stort sett inte detta tema med alls. En man tog upp baksidan av att ha nära relationer till sina grannar. Han hade upplevt att det var svårt att säga nej till dem som behövde hjälp och det hade spätt på hans enorma arbetsbelastning. I fyra av intervjuerna togs omsorgen om äldre grannar upp. Två av kvinnorna betonade starkt hur de trivdes med att ha familjen kring sig och hur barn och barnbarn hjälpts åt med allt från det lilla, till plantering av nya träd.

..bortsett från träden...och jobbet å så, så upplevde jag det som ganska lugnt och mysigt. Det här när man är tillsammans och man kan inte göra nånting, man kan inte tänka på att göra nånting extra för all tid går åt att...ja hämta ved å...vatten å laga mat å...ja, just den här känslan att man får hjälpas åt, det är inget annat att fundera på.

En av kvinnorna beskrev livet som småbarnsförälder och inneboende hos en familj i närmaste samhälle där ström fanns.

Det är helt fantastiskt hur man kan bo inneboende hos någon utan att känna sig i vägen under tre veckor, så dom är vi skyldiga resten av livet, det har blivit så /.../ hon är dessutom gudmor för /.../

men, jag har blivit gudmor för deras dotter nu och man har fått väldigt ..så där.. väldigt starka band..

Något som är värt att notera var att ”kokspisen”, det vill säga den vedeldade spisen som finns kvar i många av de äldre husen figurerade som central punkt för gemenskap i många av intervjuerna.

...och man hade kokspisen och jag tyckte det var rätt trevligt samtidigt för man gick ihop med morsan och min farbror som bor i /.../ Man gick ihop och åt och så det var ju liksom smidigare att vara på ett ställe så samtidigt så blev det lite gemenskap som det var förr kändes det nästan.

Det var inte bara den utökade familjen som fick större betydelse. Känslan av att man delade erfarenheten med andra skogsägare samt besöken av vänner från förr upplevdes som en tröst.

.....och vi gladdes åt att vi hade vänner som brydde sig. Våra vänner från /.../ bara stod här en dag med sjömansbiff och nybakat vetebröd och det kommer jag aldrig glömma.

Vi och de: Detta undertema finns representerat i hälften av intervjuerna. I en sådan extrem situation som den som uppstod efter Gudrun menar vi att det är naturligt att det uppstår ett speciellt utanförskap gentemot de som inte var med eller är drabbade. Under denna rubrik lägger vi en polarisering mellan hur skogsägarna ser och identifierar sig själva; exempelvis som skogsägare, landsbygdsbo, drabbad, handlingskraftig, en som det går att lita på, en som inte klagar i onödan, och så de som inte uppfyller dessa kriterier.

De som inte går att lita på

..man fick bekräftat vilka som är att lita på när det drar lite kallt, dom andra dom... jag skulle aldrig be dom om hjälp. Jag träffar dom och det är inte något sånt personligt men... man vet att skulle det någon gång behövas så skulle jag aldrig vända mig till dom, då väljer man den andra halvan istället.

De som inte vet hur det är

Men det är ju de i samhället som är oerhört långt från skogen, fastän att de kan bo vid samhällsgränsen så vet de ingenting.

De som gnäller för ingenting

Det hade varit jävligt nyttigt för många som gnäller att få ha varit med lite och sett, man får lite rejält större perspektiv på saker och ting.

De andra i Sverige som inte har en aning

Vi var uppe i Stockholm strax efter det hade hänt på någon konsert, och då kom man ju mest att tänka på att en miljon människor som bor där uppe, och dom hade ju inte märkt någonting....

En vilja att bli sedd: I några intervjuer har vi kunnat avläsa en stor besvikelse över att inte ha fått bekräftelse eller erkännande av att det var utomordentligt jobbigt på många plan efter stormen. Denna känsla av att ha blivit försummade riktar sig i våra intervjuer framför allt mot skogsbolag, sågverk, media och regering. En skogsägare vände sig mot att skogsbolagets representanter inte någon gång frågade efter hur de hade det.

...men vad jag skulle säga det var att vi saknade, vi säger till /.../ att du kan väl komma upp när du är och kör, för han måste ju ändå vara ute och köra och de har arbetsfolk överallt. Om det har hänt sådana här stora naturkatastrofer så måste de ju inte bara sitta hemma och sortera papper utan vara ute och köra och titta...att de då hade kommit in o sagt hur är det med er? Det hade suttit bra. /.../ Det är ändå en förening, en sammanslutning och vi visar dom förtroende genom att vara med där och vi tycker inte att dom brydde sig nått vidare.

Några tyckte att massmedia försummade att spegla hur det egentligen var.

Sen kan man ju tycka om man läser i massmedia att dom är ju lite dåliga på att spegla den enskildes situationer med skogsfolk, och så säger dom att det påverkar inte vårt skogsinnehav och det kommer vi inte märka i tillväxten det här om några år. Nää men för den enskilde är det ju totalhaveri på skogen. Den är ju slut!

Regering

Det känns som att regeringen har inte riktigt förstått situationen som man hamnade i... den extrema.... så att en viss besvikelse gentemot det där också...

En kvinna var besviken på skolan eftersom hon inte tyckte skolpersonalen pratade tillräckligt med barnen om det som hänt.

De (lärarna på skolan, förf. anm.) pratade inte så mycket om det där (stormen, förf. anm.) med barnen men jag menar för oss här ute skulle de nog ha behövt prata om det mer, men jag tror heller inte att de kanske tänkte på det så mycket då eftersom de bor i samhället och kanske inte riktigt förstår hur det var att bo här ute /.../ för det var ju en enorm upplevelse för de barnen som var med om det.

Det fanns också kontakter som fungerade bra. En skogsägare berättade hur bra det kändes att bli väl bemött av ett försäkringsbolag.

.. och egentligen är det ju så små grejer man behöver. För att i de där situationerna så behövs det så himla lite, det är ett bemötande, hur man blir bemött framförallt som gör att..att..man kan liksom tugga på och...gå vidare

Känsla av maktlöshet gentemot samhället och företag man är i beroendeställning till: Med företag som man är i beroendeställning till menar vi exempelvis skogsbolag, försäkringsbolag, sågverk, entreprenörer, el- och telefonbolag. Fem av sex skogsägare vittnade om den oro de kände efter Gudrun. En oro som handlade om att inte veta vad som skulle hända med den nedblåsta skogen. Skulle någon vilja köpa den? Vad skulle hända om ingen ville ha den och om det tog för lång tid innan någon kom och tog om hand om den? De oroade sig för bland annat röta och skadeinsekter, att skogen skulle förfaras och att den inte skulle ge några pengar. Två intervjupersoner hade möjlighet att göra mycket av arbetet i skogen själva. De hade ork, maskinhjälp och stor erfarenhet av skogsarbete. Det var värre för dem som inte hade dessa förutsättningar. De var i högre grad utelämnade åt andra. Gemensamt för de flesta föreföll vara att det gick åt mycket tid, oro och telefonsamtal för att få sin skog omhändertagen. En annan gemensam känsla var den att vara utelämnad åt bland annat skogsbolagens godtycke och att många inblandade profiterade på situationen. Det har väckt stor ilska, besvikelse och vanmakt hos flesta av de intervjuade.

Jag kan bli förbannad för här är ju många skogsbolag som har tjänat mycket pengar och många entreprenörer som tog i så de höll på att spricka när de satte timpenning och det är jävlar inte rätt för de fick ju mycket, mycket mer arbete än vad de normalt hade fått, och då slå på en timpenning som var helt alldeles uppåt väggarna oskäligt, det blir man ju förbannad på. Det är ju ena likplundrare.

Någon hade kontrakt med uppköpare men fick ändå vänta i över ett år på att få hjälp. Denna väntetid uppgav skogsägaren var det mest påfrestande med hela stormen, det vill säga att de under hela den tiden tvingades se förödelsen och timret som inte togs om hand.

...och vi sa att vad finns det för utsikter att ni kan hjälpa oss nu? för vi har inga möjligheter att göra det själva, för vi är inga skogsarbetare -ja sa han, det skall jag säga er att i första hand medlemmar och i andra hand dom som har brukat sälja till oss /.../ och ni uppfyller båda delarna så ni skall komma högt i den här högen, vilket det visade sig att vi inte gjorde. Vi höll ju på att nästan få fnatt och så många samtal som vi har ringt och vi har kört dit och vi tycker faktiskt det var dåligt för det dröjde mer än ett år innan de kom.

Besvikelse över samhällets agerande eller ickeagerande visar sig i följande citat.

...och lite av den här besvikelsen just att man...det är en medborgerlig rättighet att bli behandlad på ett visst sätt och när man inte gör det så blir det ju en besvikelse...så är det ju..och det är både som skogsbrukare och som invånare på landet om man säger så... och just det man pratar om att man vill ha en levande landsbygd... och det är rent ut sagt jävligt svårt att leva när det /.../.

En skogsägare markerade sitt oberoende och visade tydligt vad han tyckte.

Jag har aldrig precis förväntat mig något från samhället. Jag har försökt sköta mig själv lite så faktiskt. Jag tror mest jag blev förbannad på samhället kan jag säga för dom.... ja efter 14 dar kommer /.../ kommun, och hade hyrt in några jävla volvovalpar från försvaret, de är ute och kör som några riktiga hjältar, liksom allting är ju.. vi har klarat allting själva här och då kommer kommunen å skall ut och titta. Jag menar, hade inte folk ställt upp för varandra med gamla människor då hade, det hade strukit med folk i husen. Nej, det kändes som att dom kom...dom kom och fånade sig i efterhand...Jag minns jag blev...och jag bara sa att har ni inte varit här innan så kan ni fara åt helvete bara. Nä jag blev riktigt arg blev jag.

Sammanfattning

Vi har försökt spegla de olika typer av relationer som kommit till uttryck i intervjuerna, både människor emellan, mellan skogsägare och representanter för organisationer, och mer diffust, med samhället. Glädje och värme har förknippats med den gemenskap som uppstod, och stor frustration och besvikelse har framkommit i de kontakter där man kände sig utnyttjad och förbigången.

Så går tiden

Tidsaspekten har på olika sätt varit ett återkommande tema i våra resultat. Detta tema handlar om på vilket sätt tiden varit närvarande hos intervjupersonerna.

De första dygnet: Vi bad alla de intervjuade att berätta om det första dygnet. Det var starka skildringar vi fick ta del av. Två var på kalas, en var på väg hem från IKEA, två var hemma och en hade besök när stormen drabbade Sydsverige. De flesta verkar ha vetat att en storm var i antågande men de kunde inte för sina liv föreställa sig att konsekvenserna skulle bli så förödande. Det är skrämmande berättelser om hur de familjer som var på kalas och hade djur hemma trots allt försökte ta sig hem i stormen men tvingades ge upp. Två av dem som var ute och körde hade motorsåg i bakluckan, den tredje hade yxa. De var alltså ute i stormen och försökte hugga sig fram vilket medförde stora risker.

Jag har sex barn och en var inte med så det var fem barn i bilen då, och så /.../ och jag, och sen hade det blåst på en plåt på bilen så det var fullt med glassplitter, vi hade tejpat igen en ruta så vi satt ju lite obekvämt så där med glas överallt, de var ju vuxna eller halv vuxna men det var ju i alla fall sju personer så vi var ju ganska många /.../ så höll vi på att säga, men till sist gick det inte längre utan vi fick sitta kvar i bilen över natten...det trillade ju träd precis intill, vi hörde ju hur det trillade på vägskyltarna.... det hörde vi, så det var ju hemskt nära där också..

Till slut fick familjen i skildringen ovan, hjälp av en skördare som rensade vägen så att de kunde köra en bit, men de sista 12 kilometrarna fick de ta sig fram i förödelsen med högklackade skor och utan mat. De andra historierna såg liknande ut. En man ville inte ge sig ut i stormen eftersom han blev avskräckt av tegelpannorna som flög från taken. Samtliga personer gav uttryck för att de kände fara för sitt eget eller någon annans liv, och många av de intervjuade konstaterade att de hade tur eftersom ingen skadades. De reflekterade över att om så hade skett, hade de inte kunnat göra så mycket för inga uttryckningsfordon kunde komma fram och inga telefoner fungerade. De närmaste dygnet handlade om att försöka att orientera sig, om fortsatt isolering samt om de gemensamma ansträngningar som handlade om att hugga fram vägar och hus för att se om isolerade grannar hade klarat sig.

Det första året: Sedan följde en mycket besvärlig tid då varken elektricitet eller telefoni fungerade på ett antal veckor (upp till en månad). Förödelsen framstod i hela sin omfattning. Avsaknaden av elektricitet upplevdes av någon som det allra värsta med hela stormen. Allting

tog mycket längre tid i en vardag som blivit helt ställd på ända. Alla vittnade om att hela tillvaron gick ut på att sköta det mest basala.

Man hade så fruktansvärt mycket att göra hela tiden, vi var strömlösa i 21 dygn. Det var så jäkla mycket att göra så det går inte bara att beskriva faktiskt. Bara en sådan sak som att tvätta sig är rätt besvärligt och sen två barn och tre hästar, och sen gick ju kvällarna, hela jäkla kvällarna till att bära in vatten, för vi hade en sådan /.../ spola toaletter och så och bära in vatten och ved och bära vatten till hästarna och sen, sen slocknade man vid halv nio. Det var lite så, det var som ett jäkla vakuum alltihop faktiskt, så var man så jävla trött så man var halvdeprimerad utav utmattning.

Att bära vatten till djuren, hugga och bära ved, elda i spis och panna, toaletten fungerade inte, kött och bär i frysen tinade och att behöva duscha i byns församlingshem var påfrestande. För att söka någon som kunde ta hand om skogen fick somliga åka långväga för att få telefontäckning. Några skogsägare försökte sköta sitt arbete på dagen (eller natten), hugga upp ledningar och röja i skogen på fritiden. Tiden därutöver gick åt till de praktiska sysslorna på gården. Många vittnade om att det var konstant brist på sömn och att det inte fanns tid till att tänka efter, eller sörja sin skog.

Psykiskt tog det väl också men jag tror man jobbade så jävulskt fysiskt så det tog rätt lång tid innan man var i fatt så att säga, man har inte funderat i dom banorna (psykiska)...

Tillvaron förenklades betydligt när ström och telefoni kom tillbaka. När skogen var omhändertagen (vilket varierade väldigt i tid mellan skogsägarna) släppte mycket av det mentala trycket och livet började återgå till det normala. Med minskad arbetsbelastning följde i vissa fall andra känslor. Två skogsägare vittnade om den trötthet och brist på motivation som kom bakefter. En av dem säger:

Man kommer ju in i det där arbetstillståndet, så länge det finns att hugga upp så känner man ju inte efter så mycket, men sen när det är färdigt så blir man ju trött och inspirationslös, svårt att motivera sig, men det är kanske, det är väl, dom flesta är väl lite så att... det går lättare så länge det finns lite att göra.

När Per kom: I och med stormen Per, som inträffade två år efter Gudrun, upplevde majoriteten av de intervjuade att minnet av Gudrun aktualiserades och att de känslor som uppstod efter Gudrun återkom och till och med i vissa fall blev tydligare. De beskrev det som en uppgivenhet – inte nu igen, skall det fortsätta så här! Även om förödelsen inte alls var lika

stor kändes processen igen; strömavbrott, förlorad skog, mycket jobb, och fastän eller kanske på grund av att de drabbade denna gång var förberedda på vad som komma skulle så fanns det mer utrymme för det känslomässiga perspektivet. En skogsägare beskrev det som att eftersom hon inte var lika upptagen med att lösa det rent praktiska så fanns det tid till reflektion. Det och den traumaliknande igenkänningseffekten fick några att känna maktlöshet.

Vid Gudrun så var det så många rent praktiska saker som var så turbulenta så att per automatik blev man mer den här typen av människa som betar på, nu ska vi lösa det här! Och nu får vi ta i, så kanske på något vis undertrycktes det andra lite, det emotionella, medan under Per var det mer kontrollerade former om man så säger, det var ju inte liksom...det var ju träd över vägen när man skulle åka till jobbet men det var inte så... så på nåt vis så tycker jag att där hade man mer tid att tänka över de bitarna, så känslomässiga intryck blir ju nästan...det låter jättekonstigt eftersom det inte var lika stort, men på nåt vis kanske det också kom tillbaka lite det som hade undertryckts vid Gudrun.

Nuet: Alla de vi intervjuade lever kvar på sina gårdar och har gått vidare med mer eller mindre förändrade liv. Två av de skogsägare som själva jobbat hårt i skogen har haft det svårt med motivationen efter Per. Båda vittnade om att det inte är så roligt att jobba i skogen längre. En av dem beskrev att han hade mycket svårt att komma upp på morgonen. Han uttryckte det som att luften gått ur honom.

Nej, jag vet inte om det är nånting psykiskt, hemskt jobbigt är det i alla fall. Att inte någon jävla morgon öppna ögonen och vilja stiga upp, och det spelar ingen roll om jag ligger till fem på morgonen eller tio på förmiddagen så vill jag inte gå ur sängen. Och det hjälper inte hur jag sover. Det är nog något psykiskt.

Framtiden: Vad tänkte skogsägarna om framtiden? De flesta verkade se framåt med realistisk tillförsikt. Många konstaterade att det inte var mycket att göra åt det som redan skett, och att det bara var att bita ihop och gå vidare. Det uttrycktes på följande sätt av en skogsägare som citerar sin bror.

Det var ju skit det här men det är väl bara att plantera nytt, det är uppe om hundra år, och se glad ut ungefär.

Om tjugo år menade någon, kommer man att kunna tala om skog igen, och landskapet kommer att bli alltmer uppsnyggat. En person trodde sig snart kunna se frukterna av det han

gjort själv igen, och det upplevdes som viktigt av honom. En skogsägare befarade att det kommer att bli mycket tät och ogenomtränglig ungskog längs med vägarna om ett antal år. Någon noterade att han hade börjat vänja sig vid det nya landskapets utseende. Fortfarande finns oron för parasiter (främst granbarkborre) och oro för den ekonomiska situationen om räntan går upp. Idén om skogen som pensionsförsäkring verkade de flesta ha övergett, och några konstaterade att det gäller att hugga skogen och inte spara på den, för man vet aldrig vad som kommer att hända. Drygt hälften av skogsägarna snuddade vid klimatfrågan och en av dem kände otrygghet i att inte veta hur det kommer att bli i framtiden med stormandet.

Det jobbiga tycker jag är att ska det hålla på så här? Men om det ska vara så, om det ska blåsa med något års mellanrum Just om man ska våga börja tro att det ska vara lugnt med de här eller om det ska fortsätta...

Någon annan bar med sig en beredskap för eventuella framtida nödlägen.

Man har ett annat sätt att tänka vad det gäller överlevnadsbiten och det är nästan så att man tänker när man köper en ny lampa att – gud vad bra, det sitter ju stearinljus i den ...man har bensin hemma till elverk och man har skaffat elverk /.../man lite har fått det i ansiktet att man är ganska utelämnad, och det är jag som fått fixa den här situationen.

Hos de äldre fanns vetskapen om att de aldrig kommer få se träden stora, och med det kom sorgen. Hoppet står till att barn och barnbarn kommer ta över.

Vi kommer ju inte se träden bli stora...min man och jag kommer ju inte se dem bli stora...

Sammanfattning

Tidsaspekten har varit närvarande på olika sätt i berättelserna. Det har snart gått tre år sedan stormen Gudrun drabbade delar av Sverige. Skogsägarna har börjat få perspektiv på det som hänt. Den oerhörda arbetsbelastning som följde på stormen har avtagit (även om den för de flesta på intet vis är över ännu) och vi har fått ta del av de reflektioner som är en del av bearbetningsfasen. Det har visat sig att tiden inte enbart handlat om 'här och nu'. Den har för samtliga väckt associationer till dåtid och framtid. Detta kan ha handlat om allt från att minnen från en far väckts till liv, till vetskapen om att jag själv inte kommer att få uppleva ungskogen växa till sig. För några knöt också tidsaspekten samman generationer som levt och brukat skog och mark i samma område.

Självomhändertagande

Det här temat handlar om att vi under en rubrik samlat alla uttryck för självomhändertagande. Hur ser intervjupersonerna på det som hänt och vad har hjälpt dem framåt? De intervjuade är här inne i bearbetnings- och nyorienteringsfasen.

Relativisering: Alla de intervjuade i vår studie jämförde sina upplevelser av Gudrun med andra händelser som de själva eller andra varit med om; det kunde ha varit värre. Vi uppfattar detta förfarande som ett sätt att föra in händelsen i ett större perspektiv och kanske på det viset göra den mer hanterlig och begriplig. Vi kan skönja tre sorters relativisering. För det första att det kunde ha gått betydligt värre för skogsägaren med familj.

.. det var väl det bästa..att det inte hände någonting av..det hände ju ingen i familjen någonting..å inga andra här intill heller...

Man kan inte gräma sig över pengar heller. Det har inte hänt något, man har klarat sig rent fysiskt. Det kunde ju faktiskt blivit så att man hade fått ett träd över bilen så att man varit den enda överlevande själv. Det hade inte varit så roligt det heller...

för det andra, menade de intervjuade, så har många andra råkat värre ut. En av de intervjuade nämnde en kompis som avlidit i tsunamin bara några veckor tidigare. Många andra skogsägare har råkat värre ut vad gäller aspekter som att ha förlorat mer skog, mer pengar, ha fått vänta längre på upparbetning, varit strömlösa under längre tid, varit mer deprimerade, eller ännu värre, tagit livet av sig. Ett tredje sätt att relativisera är att jämföra med tidigare upplevelser. Kriser tidigare i livet kom upp i hälften av berättelserna. Två skogsägare jämför skogsförödelsen med när deras pappor dog några år tidigare. Lägga märke till hur krisens omfattning relateras till graden av plötslighet. Den ene menar att faderns död var mycket värre än stormen för faderns död kom som en blixtnedslag från klar himmel.

Min far gick ju bort två år innan. Pang bom. Han dog fullt frisk. Ja fullt frisk och fullt frisk...Han var sjuttiofyra år och han arbetade och var väldigt aktiv och bara trillade pang ner i hjärnblödning så jämför man med chocken i något sådant så var det ju bara småpotatis man hade (problemen med stormen, förf. anm.).

Den andre menar att skogsförödelsen var värre än faderns död. Den kom helt oväntat, medan faderns död var något som han visste om på förhand skulle komma.

Kan säga att farsan dog, det var ju ingenting, och han blev inte, han blev 69, men det har ju jag vetat att han har lite dåligt hjärta och så. Men han var en sådan som jag, arbetare, skogskar, men det kunde man ju ta på, man visste, det kommer att bli så, han kommer ligga död, men det här med skogen det hade man ju aldrig drömt om. Det kom så (knäpper med fingrarna).

En annan typ av perspektivtagning var att sätta katastrofen i ett större geografiskt sammanhang.

Vi var ju i Småland eller södra Sverige då. Det var ju en liten isolerad ö och utanför vår lilla värld så fortsatte ju ändå livet snurra..

Insikt: Alla skogsägare har gjort sig erfarenheter av olika slag. Någon tyckte inte han lärt sig något han inte redan visste, medan andra tyckte de bar med sig ny och nyttig kunskap. Det kan handla om insikter om samhället, andra eller sig själv,

Man fick i alla fall lära sig att man har fan så mycket högre kapacitet än man tror när det väl gäller, man har nog gått lite stärkt ur det. Man vet att man klarar mycket mer än man tror.

Det var ju sidor som kom fram som man egentligen inte visste fanns, kanske för man hade aldrig behövt plocka fram de där...

men också insikter kopplade till skogsvård

Det kan man väl säga, så här nu efter nästa storm igen har det ju kommit fram väldigt mycket att ogallrad skog klarar sig bäst.

Det finns ingen anledning att spara på skog, det kan jag ju inse är ett faktum, för förr eller senare så blir det någonting fel och då kan man likaväl ta skogen...

Förmågan att uppmärksamma och transformera något upplevt till ny och ökad insikt, kan uppfattas som meningsskapande.

Samhörighet: Några av de intervjuade har berättat att de har känt tröst i att umgås med andra skogsägare som råkat illa ut. Skogsträffar anordnades på sina håll i de drabbade områdena och var uppskattade. Just uttrycket ”vi sitter i samma båt” återkom i många av intervjuerna. Följande fråga är ett citat av Olle Hedberg (Hedberg, 1947) och han citerades av en skogsägare på följande sätt.

Lindras livets kval av likas jämmer? -Det kan jag obehindrat svara ja på. Det är rätt skönt att höra att man inte är ensam.

En man menar att sorgen över skogen och de praktiska frågorna lättare avhandlades med annat skogsfolk.

Om skogen pratar man med annat skogsfolk..... jag är inte så.... jag kan inte.... jag var iväg, jag mådde dåligt då och det är mycket med det här med skogen, då vill jag prata med någon som är intresserad av skog, annars kan jag lika gärna sitta och prata i en spann, det ekar ju bättre.

Kontroll: Den faktiska makten att påverka sin egen situation har varit störst för dem som själva hade maskiner och möjlighet att arbeta i skogen. En kvinna kompenserade genom att försöka organisera grannar och ringa runt med innovativa förslag som handlade om att få skogen upparbetad. I några fall har den dystra verkligheten varit sådan att yttre faktorer avgjort kritiska händelser som när skogen togs om hand. I det fall det innebar lång väntetid ledde det till en känsla av vanmakt. En skogsägare utmärkte sig genom att klart markera att han inte hade förväntat sig något från någon. Han kom heller aldrig in på att han var beroende av någon.

Den enda gång jag såg att man inte kunde påverka sin egen situation det var ju på natten där då det blåste, annars har man ju faktiskt, det är ingen annan som gör det åt en så att säga, utan det har varit att ta tag i det.

En av skogsägarna har reflekterat över det här med den moderna människans vana att ha kontroll.

Sen tror jag att vi som lever nu här är så vana att man ska kontrollera det mesta omkring sig...

Självbild: Intervjupersonerna har haft tankar om hur de klarat sig genom tiden efter stormen. Några hade förklaringar till varför just de klarat sig så bra och varför det gått sämre för andra. De tillskrev sig själva attribut, en grundläggande konstitution, som har hjälpt dem framåt. Det kan vara egenskaper som att vara positiv, stark, att klara sig eller vara handlingskraftig.

..men det är som jag säger, det är kanske lite av min läggning att vara lite positiv, det har jag också med mig av mitt jobb, att jobba med utveckling, och när det kör emot så att säga, måste man se nya vägar.

Det är nog också beroende på vad man är för sorts person, jag är nog en sådan person som...okej, nu är det så här, nu är det bara att bita ihop och så....när det väl kommer till kritan så tror jag att jag är ganska stark som person.

Då kan jag ju misstänka att en sådan som jag klarar mig hemskt länge för man är ju så trygg i skogen.

Jag är väl ganska handlingskraftig.

Glömma, gå vidare och se framåt: Viljan att gå vidare kunde vi utläsa mer eller mindre uttalat hos samtliga skogsägare. Det uttrycktes på olika sätt. Hos någon låg betoningen på att glömma, hos någon annan att inte ge upp, en tredje variant var att se framåt, en fjärde att inte hänga läpp.

...och det är lite lättare att hantera saker och ting om man ser det i en positiv... man får ta till sig det och sen bearbeta det snabbt, och så får man försöka glömma bort det här.

Det går ju inte att lägga sig ner och dö bara.

Det som hände det hände, och det går inte att få o gjort liksom, utan blicka framåt och göra det bästa av situationen.

Det blev vad det blev, och jag går inte och hänger läpp för det, utan det är ju som det är.

Ersättning: Förlusten av skog förde för vissa av de intervjuade med sig svår sorg. På frågan om de funnit något som kunnat ersätta, i alla fall någon komponent av skogen, så fick vi följande exempel.

...så tog jag mc-kort, och i våras bytte jag till en annan hoj, och det har ersatt mycket med jakten, det här med ut och köra, så det är nog det som kommit till, så det är jag glad för.

En annan av de intervjuade visade sin nybyggda veranda som delvis finansierats av skogspengar.

Den här verandan gjorde nog gott för oss att bygga. Vi har ätit vartenda mål här sedan mars månad då den blev färdig...

Samma person berättade att hon är med i en mängd föreningar, att hon reser och målar samt skriver och att det får henne att må bra och gå vidare, men även det verkar ha sina begränsningar.

Då har jag också mått bra, då har jag skrivit om...men jag har nog inte kunnat bearbeta mina känslor och skriva om min saknad att "tänk här gick jag med min far" eller "var har du tagit vägen kära skogen". Det har jag inte riktigt kunna skriva ned, men det kommer kanske.

Strategi: Bland de intervjuade skogsägarna har vi sett exempel på både emotionell och problemlösande strategi. De tre männen visade i hög grad upp ett aktivitetsinriktat reaktionsmönster. De löste uppkomna problem genom att handgripligen ta tag i dem. Det gör kvinnorna i vår studie också, men det fanns även en kontaktsökande komponent som vi upplevde uttrycktes i högre grad bland de kvinnliga skogsägarna. Tre citat av män:

Jag mår inte bra om jag inte får jobba.

Det är nog så, man skall ha det fullt upp, och inte grunna så mycket på saker och ting. Är det inte lättare då tro?

Bland skogsfolk är det bara att gå vidare. Man får ju ta vara på den skog som är, och se till så här blir ny.

Problemlösning av kvinna

Man försöker hitta sätt att lösa situationen mer än att totalt bara liksom sätta sig ner och gråta

Speciellt en av kvinnorna var mycket verbal och hade nära till känslorna. Hon återkom flera gånger till hur hon saknade den mänskliga aspekten hos skogsbolaget, att de borde ha brytt sig mera om hur folk hade det. Hon tyckte också att det var synd att det inte gick att kommunicera med dem som tidvis arbetade i hennes skog (de talade inte svenska) och hon berättade att hon hade uppskattat om de hade kommit in på kaffe. Att prata och skriva om det som hänt har för henne varit ett sätt att må bättre.

Jag tänker att ger man av sig själv så får man jättemycket tillbaka.

Sammanfattning

Samtliga personer som har blivit intervjuade har trots allt tagit sig vidare i sina liv efter stormarna Gudrun och Per. Detta visade sig i gemensamma men också i individuella strategier. Vissa likheter i tillvägagångssättet kunde vi se inom gruppen kvinnor respektive inom gruppen män. Förmågan till självläkning varierar mellan intervjupersonerna.

Diskussion

Det är ett rikt material vi har fått ta del av under våra resor till Småland och norra Skåne. Vi har hela tiden försökt ha intervjupersonerna för ögonen när vi arbetat med materialet. Det har varit viktigt för oss att göra skogsägarnas upplevelser rättvisa vid vår återgivning. I diskussionen som följer lyfter vi fram och analyserar de resultat som framkommit under arbetets gång.

Det har varit svårt att hitta tidigare relevant forskning kring det område vi riktat in oss på. Detta antar vi bland annat beror på att vi i Sverige i stor utsträckning är förskonade från naturkatastrofer. Den forskning som vi kunnat hitta och som berör området naturkatastrofer, handlar för det mesta om katastrofdrabbade länder som ligger långt ifrån våra breddgrader och som har en lång historia av naturkatastrofer bakom sig. Forskningen handlar oftast om

katastrofer som medfört stor materiell förödelse och hundra- eller tusentals dödsfall som följd. Ett exempel är Dugan (2007). Det är alltså naturkatastrofer som skiljer sig från dem som drabbar Sverige. Vad som är värt att nämna är att de studier som vi funnit kring stormen Gudrun oftast problematiserar andra aspekter än de psykologiska. Ett exempel är en artikel som handlar om entreprenörskap i nödsituationer ur en ekonomisk aspekt (Johannisson & Olaison, 2007). Några andra exempel handlar om krisberedskap, kulturmiljö, media och kommunikation samt eldrift.

I intervjuerna har framkommit stora individuella skillnader i upplevelsorna av stormens omfattning. Vi tolkar detta delvis som att upplevelsen av katastrofen har stor betydelse för hur den eventuella krisen kommer att se ut. En faktor som spelar in kan vara i vilken utsträckning man identifierar sig som 'skogsmänniska' eller inte. I vilken utsträckning nyttjar man sin skog? Likheter finns också hos flera intervjupersoner som till exempel den att man bär på ett kulturellt arv i form av en släktgård som funnits i familjens ägor i generationer. Allt detta torde spela in i upplevelsen av katastrofen. De allra flesta har på ett eller annat sätt en bindning till generationer bakåt i tiden, oftast en far som initierat kärleken till skogen. Vi tänker oss även att skogen på detta sätt kan ha kommit att fungera som 'pappas förlängda arm' (författarnas begrepp), där skogen förknippas med minnen från barndomstiden och uppväxten. Skogen har här kommit att bli ett identifikationsbegrepp med det egna jaget. Vi tolkar det som om den är en integrerad del i individens livshistoria och formandet av den egna identiteten. I detta sammanhang kan vi tänka oss att skogen (med sina höga stammar och starka rötter) inger en viss trygghet. Ytterligare en trygghetsaspekt kan vi se då den också uppfattats som pålitlig och beständig (som en framtida pensionsförsäkring) men också för att den har en igenkänningsaspekt. Visst växer skogen till sig, men det tar sin tid. Den växer (åldras) 'tillsammans med' sina skogsägare (och deras familjer). Det finns också en annan aspekt av igenkänning som återkommer i intervjuerna. Även detta är något som vi tolkar inger trygghet. Man hittar i sin egen skog, kort och gott. Detta gäller allt från specifika träd till gläntor, stenar och små stigar. När skogen sedan så brutalt försvinner genom ett slag, tänker vi oss att det även kan uppfattas som ett intrång mot de minnen som den förknippas med samt även som ett eventuellt angrepp på fadern (som dock i de flesta fall inte längre finns i livet) och hans livsverk.

Skogen har också för några fungerat som 'det egna utrymmet' (författarnas begrepp). Winnicot (1993, i Sigrell, 2000) talade om hur barnet skapar ett *mellanområde*, som han

beskriver som ett tillstånd mellan fantasi och verklighet. När barnet sedan möter motgångar och besvikelser är detta utrymme ett sätt för att söka tröst men också för att utveckla fantasin och kreativiteten (Sigrell, 2000) Även för den vuxne är detta område viktigt, där den yttre verkligheten och det inre subjektiva upplevandet möts. Mellanområdet återfinns i vuxenlivet som en förmåga att dra sig tillbaka till den egna, inre världen. Den beskrivs även, enligt Winnicot (1993, i Sigrell, 2000) som en förmåga till skapande av alla former av sysselsättningar (till exempel konst, litteratur, religion, teater, film etc.) som lånar sitt innehåll både från den inre och den yttre världen (Sigrell, 2000). I våra resultat framkommer tydligt att skogen för flera intervjupersoner tjänat som en plats där man 'dragit sig tillbaka' (författarnas begrepp) för att få vara för sig själv. En plats för kontemplation. Vi uppfattar detta som en mycket viktig aspekt med tanke på det egna självomhändertagandet. Att detta 'utrymme' till stor del förändrats eller försvunnit för lång tid framöver, tror vi också kan innebära ett hårt slag för den enskilde individen. I vilken utsträckning skogen använts som ett mellanområde tror vi således har betydelse för den enskilde skogsägaren i hans eller hennes upplevelse av stormens (krisens) omfattning.

Detta att skogen kommit att representera så mycket för varje enskild individ, var något som vi på förhand inte reflekterat över i större utsträckning. Denna aspekt ger oss en djupare förståelse för den enskilde skogsägare som fått sin skog stormfälld. En annan aspekt som talar för att skogen tjänar ett annat syfte än att fungera som en ren inkomstkälla var att samtliga skogsägare talade relativt lite om de ekonomiska aspekterna av det som hänt. Det kan naturligtvis också ha andra orsaker. Av tradition talar man inte om ekonomi med andra. Att förlora mycket pengar kan vara alltför smärtsamt att tänka på. Talesättet påbjuder i vår kultur att 'jag skall inte klaga', och så vidare. Vi tolkar dock våra resultat på det sättet att den ekonomiska aspekten kommer i andra hand hos samtliga intervjupersoner. När skogsägarna fått perspektiv med hjälp av åren som gått, är den ekonomiska förlusten inte det primära när vi lyssnar till deras berättelser. För de skogsägare som intervjuats i Karlssons (2005) rapport, verkar ekonomin mer aktuell. Kanske berodde detta på att slutnotan för stormen i högre grad var oklar, endast ett halvår efter Gudrun. En annan anledning är naturligtvis att rapporten hade som uppdrag att (bland annat) ta reda på just den ekonomiska situationen. I vår studie ligger fokus på andra aspekter när det kommer till förlusten av skogen. Vi gör ändå en grov tolkning som går ut på att samtliga skogsägare förlikat sig med tanken på att stormen gav dem en lägre avkastning för skogen. Den delen av ekonomin som de flesta intervjupersoner verkar ha svårt att komma över är känslan av att bolagen passade på att profitera på grund av det som hänt. Vi

ser det som att det är två parter som skall göra affärer med varandra och där den ena är mycket sårbar och därmed står i beroendeställning till den andre. Det verkar här inte vara pengarna i sig som orsakar skogsägarnas vånda vid detta minne. Vi tolkar det som att det är känslan av att andra har skott sig på deras bekostnad, som det är svårt att släppa taget om. Skogsägarna ger i detta sammanhang uttryck för ilska och besvikelse.

Sammantaget pekar våra resultat på att de flesta skogsägarna genomgått någon form av sorgearbete. Denna process anser vi har sett olika ut för de olika personerna. Vi ser det som om de som i hög grad tagit hand om mycket av skogen själva, har ägnat all fysisk och psykisk energi åt detta. Själva tankeprocessen och den känslomässiga reflektionen av det som hänt, fick stå åt sidan på grund av allt praktiskt arbete som väntade. Det finns också de som berättat att de i stor utsträckning hjälpt grannarna med röjningsarbetet. Dessa personer har förutom att arbeta med sin egen skog även under perioden hjälpt andra parallellt. Här anser vi, liksom Bonanno (2004), att det krävs longitudinella undersökningar för att se hur individen har anpassat sig till den nya situationen. Det kan vara så att en person som är aktiv och har gått tillbaka till sitt arbete, av andra tolkas ha klarat situationen bra. Brett (2005) beskriver det som att personen utåt sett ser välfungerande ut. Det kan vara så att de har goda kognitiva förmågor att handskas med den faktiska situationen. Naturligtvis är det också en hel mängd andra faktorer som spelar in i personens sätt att handskas med situationen. Vad vi till exempel vet väldigt lite om vad gäller de skogsägare vi intervjuat, är hur deras livssituation såg ut före stormen. Hur såg livet ut vad gällde till exempel familj, arbete, övriga relationer och fritid? Och hur ser livssituationen ut för den enskilde idag? Detta är alla faktorer som Bonanno (2004) poängterar är viktiga att ta hänsyn till när man skall se till individens hälsa efter katastrofer. Vi anser även att dessa faktorer är viktiga att ta hänsyn till för att kunna få en större förståelse för var den enskilde personen befinner sig i sin sorgprocess. Cullberg (2006) skriver i anslutning till individens krishantering att övergången mellan de olika faserna (reaktionsfasen till bearbetningsfasen samt bearbetningsfasen till nyorienteringsfasen) sker successivt. Här är vi av den uppfattningen, efter tolkning av resultaten, att tiden det tar för att successivt gå från en fas till en annan, är beroende av hur mycket individen 'har för ögonen'. Det vill säga om någon arbetar med röjningsarbete fjorton timmar om dagen tror vi att det blir en fördröjning av exempelvis bearbetningsfasen.

Cullberg (2006) beskriver att ett psykiskt trauma oftast består av ett antal deltrauman, det vill säga händelser som var och en utgör skäl till en kris. Vi tänker att det i fallet med Gudrun kan

ha funnits många händelser under tiden efter, som var och ett kunnat ge upphov till en krisreaktion. Vi ger här tre exempel som kommit upp i skildringarna; den faktiska faran för sitt eget liv i och med stormnatten, åsynen av den föröddas skogen samt besked om någon som förolyckats eller tagit sitt liv som konsekvens av stormen. Cullberg (2006) använder metaforen om halmstråt som knäcker kamelens rygg; varje kris i sig tär på de psykologiska resurserna. Det är rimligt att tro, utifrån vårt intervjumaterial, att exempelvis stormen Per ställde till det rejält i bearbetnings- eller nyorienteringsfasen efter stormen Gudrun. Vi ser Per som ett exempel på hur yttre faktorer och (eller) händelser kan förstärka och intensifiera ett grundtrauma. Ett annat exempel på det nyss nämnda är när en intervjuperson känner obehag varje gång det blåser. Minnet av stormen Gudrun väcks och för med sig oproportionerligt starka känslor av hot. Vi har dessutom utifrån vårt eget intervjumaterial lagt märke till hur en kris väcker minnet av tidigare kriser. Ett exempel på detta är de personer som flera gånger under intervjun återkom till tidigare kriser i livet. Kriser som under intervjuerna väckte starka känslor. Personerna beskrev det känslomässiga förloppet som att, då det äntligen har börjat ordna sig kom nästa prövning som ställde allt på ända, nämligen Gudrun och när de äntligen hade röjt bort det värsta efter Gudrun, då kom Per. Konsekvensen blev, berättar de, att ork och motivation försvann.

En intervjuperson reflekterar över hur märkligt det är att det efter Gudrun var så mycket att göra så att det inte riktigt fanns tid för vare sig reflektion eller känslomässiga reaktioner, men att det efter Per kom desto starkare. Hon menar att det beror på att tillvaron trots allt var mer organiserad efter Per så att det fanns utrymme för reflektion. Vi har funderingar på om det var så att det intensiva arbetet med att klara det mest elementära efter stormen Gudrun, försenade bearbetningsfasen. Den stod på 'stand by' i väntan på att få ta plats. En annan förklaring till de till synes depressiva reaktionerna efter de mest intensiva arbetsperioderna kan ju naturligtvis vara ren och skär utmattning. Det kan handla om trötthet efter att ha upplevt för mycket press och hårt fysiskt arbete, ett behov av återhämtning som kroppen signalerar. Påslag av stresshormoner sliter också på kroppen. En fråga som dyker upp i detta sammanhang är vad vi gör med den ilska och sorg som inte har någon mottagare. Vart skall vi rikta känslorna?

En kris kan vara kopplad till den chock som inträffar då något plötsligt och oväntat sker som ställer allt på ända. Några av intervjupersonerna relaterar stormen med tidigare upplevelser. Det kommer då fram att graden av plötslighet eller oförutsägbarhet i upplevelsen har varit

avgörande för hur besvärligt de intervjuade tyckt att det var. Stormen uppfattades av några som något fullständigt otänkbart. Det skulle inte kunna hända. Ändå hände det. När det då hände tvingades de revidera sina föreställningar om exempelvis skogen som okränkbar. En kvinna berättar att det initialt kändes överkligt, att det var som att vara i en film. Det tänker vi är ett uttryck för chockfasen. Efter chockfasen inträffar reaktionsfasen och den i sin tur övergår successivt i bearbetningsfasen. Vi tänker oss att längden på bearbetningsfasen är beroende av hur känslomässigt knuten den drabbade skogsägaren är till skogen. Bearbetningsfasen handlar enligt Cullberg (2006) om att lösgöra sig från det som förlorats, i det här fallet skogen och alla föreställningar som hör till den, men kanske även föreställningar om samhället, tryggheten och andra människor.

Några intervjupersoner kände att deras tro på samhället försvagats. De upplevde sig som utelämnade åt sig själva. Nauckhoff (1992) menar att typiskt för en katastrof är att samhällets resurser inte räcker till för de behov som finns. En rad frågor uppstår: Vad kan man förvänta sig av ett samhälle eller en organisation för den delen? Vad händer när resurserna inte räcker till? En intervjuperson skildrar oron som spreds i byn över att bli förfördelad vad gäller skogsbolagens insatser. Hon beskrev det som att grannsämjan prövades. Enligt American Psychological Association Policy and Planning Board (2005), uppstår stressreaktioner även hos organisationer och institutioner. Exempel på detta är måhända el-, telefoni- och skogsbolag som inte alltid agerade så rationellt. Ett annat exempel är den skola som inte, av någon anledning, förmådde, tänkte på eller ville prata med barnen om det inträffade. Intervjupersonerna vittnar om en konkret isolering precis efter stormen. Vi tänker oss att det även var en isolering i vidare bemärkelse. Vem kunde förstå hur de drabbade hade det? De intervjuade förstod det orimliga i att storstadsbor kunde sätta sig in i dels den konkreta situationen med strömavbrott och fysiskt slit men även den känslomässiga aspekten med allt vad det innebar. Några av skogsägarna saknade en korrekt medial skildring av hur de hade det. Ytterligare en aspekt är att stormen Gudrun inträffade bara kort efter tsunamikatastrofen i Asien. Hade en mättnadskänsla infunnit sig i samhället i stort? Ser man på antalet döda och jämför stormens nio personer mot tsunamins enorma siffra kan det uppfattas som stötande att klaga. Kan det vara så att de drabbade fråntogs rätten att sörja?

Vi tänker oss att en kris tenderar att föra med sig existentiella funderingar. En person återkom flera gånger till sin känsla av att det var på allvar, det var på riktigt. Han uttryckte en fascination över de starka naturkrafterna och över att livet för ett ögonblick kunde reduceras

ner till de mest grundläggande funktionerna i en tillvaro som för en gångs skull inte var tillrättalagd. Det handlade om överlevnad, om det som finns kvar efter att alla konstruktioner och det samhälleliga skydds nätet tas bort. Livet ställs på sin spets och var och en är utelämnad åt sig själv.

Vi tycker att Cullberg (2006) lyfter fram en realitet som alla människor förr eller senare ställs inför. "Den brutala upplevelsen av att livet faktiskt är utan garantier, att man är totalt utsatt, att kaos kan inträffa utan att en gudomlig eller samhällelig rättvisa styr allt till det bästa är något som utmanar människors hela livshållning och livsförtröstan" (Cullberg, 2006 s. 136).

I resultatdelen har vi under 'Självomhändertagande' samlat de uttryck vi relaterar till olika typer av coping. Enligt Lennquists (2002) definition är coping "det sätt på vilket individen försöker bemöta, bemästra och anpassa sig till såväl inre som yttre hot" (Lennquist, 2002, s. 36). Vi vill nedan koppla några exempel ur vårt intervjumaterial till teoretiska begrepp. Både KASAM och locus of control är begrepp som mäts kvantitativt vilket vi inte gjort. Vi har ändå använt oss av begreppen då vi tycker att de är relevanta i sammanhanget.

Alla de intervjuade jämför sin egen situation med andra som de tycker hade det värre. Det kan handla om såväl skogsägare som tsunamioffer. Vi tänker oss att det kan vara ett sätt att få perspektiv på det som hänt och att göra det mer begripligt och greppbart. Det kan också ge tröst och hjälpa till att se på händelsen ur ett vidare perspektiv. Vi tänker då på Antonovskys (2005) begrepp KASAM. Några av de intervjuade konstaterar att de fått ny insikt om eller fått vissa saker bekräftade om sig själva. På så vis bibringas katastrofen någon slags mening i det att den för några fört med sig en ökad insikt om till exempel sig själva och vad de klarar av. Poängen, menar vi, är inte att det fanns någon mening med det som hände (vi är övertygade om att stormen Gudrun är en erfarenhet samtliga skogsägare velat vara utan) utan att somliga har uppmärksammat att de fått med sig en erfarenhet på vägen, och att det för dem ökar känslan av mening.

Under rubriken kontroll kommer vi in på intervjupersonernas känsla av kontroll. Vi tänker att det kan vara fruktbart att se det i termer av var de uppfattar att makten och kontrollen ligger, antingen hos dem själva; intern, eller någon annanstans; extern locus of control. Hela händelseförloppet efter Gudrun har präglats av en oro för hur, var och när skogens upparbetning skulle äga rum. Alla har varit beroende av hjälp utifrån, somliga mer än andra.

Det komplicerar bilden av just begreppet locus of control. Vi har intrycket av att alla gjort sitt yttersta för att få skogen upparbetad, men i något fall har inte det stora antalet telefonsamtal och besök på skogsbolaget hjälpt. Det tog drygt 13 månader innan en av familjerna fick hjälp. Vi kan inte se hur en normalt sett intern locus of control kan överbrygga det faktum att makten låg i händerna på någon annan vad gällde skogen. I Karlssons (2005) rapport talas det om handlingsförklaring. Det är inget vi känner igen från våra intervjuer men vi är medvetna om att det gått 2,5 år sedan Gudruns framfart och att det vi fått ta del av är berättat utifrån det perspektivet. En intervjuperson ger ett tydligt exempel på intern locus of control. Mannen i fråga säger uttryckligen att han haft kontroll hela vägen utom just under stormen. Han upplevde det som att han faktiskt hade möjlighet att påverka hela händelseförloppet. Under 'strategi' tar vi upp de intervjuades olika förhållningssätt till katastrofen. Det är tydligt att de flesta av intervjupersonerna har ett aktivt sätt att angripa de uppkomna problemen, en så kallad problemlösande coping, antingen genom att själva arbeta fysiskt eller genom att ta tag i situationen och ringa runt för att skaffa hjälp. Kanske är det en tillfällighet men det tål att konstatera att speciellt en kvinna, som inte själv kunde arbeta fysiskt i skogen, uppvisade i högre grad än de andra en emotionell coping. Överlag talade kvinnorna mer och oftare i termer av samhörighet, och två av dem har känt sig besvikna över hur de bemötts på det känslomässiga planet av organisationer och institutioner. Det är tydligt hur alla de intervjuade försökte se framåt. En skogsägare verkade inte se några större problem längre. Han hade gått vidare, andra befann sig fortfarande i sviterna efter Per.

Skogsägarna har haft olika sätt att berika sina liv. En kvinna mådde bra av sitt kreativa arbete i staden, av sin familj och av ett rikt socialt liv. En man hade tagit upp sin ungdomsdröm att köra motorcykel. Två personer reste världen över och samlade på sig intryck från andra kulturer. Att intressera sig för vad som händer i världen upplevde de gav ett perspektiv, likaså att arbeta med människor som har det svårt, vilket en kvinna gjorde. Samma kvinna mådde bra av att måla, skriva, läsa och delta i föreningsliv.

Vi tänker att det kan vara fruktbart att göra en jämförelse med skogsstyrelsens rapport som gjordes cirka ett halvår efter Gudruns härjningar. Det finns många likheter i materialet. I båda fallen kommer det fram sorg över skogen och den miljö som försvunnit, likaså en oro över att bli lurad och en känsla av att befinna sig i underläge i förhållande till exempelvis virkesuppköpare. I rapporten framkommer ett behov av att prata med andra, vilket vi känner igen från våra intervjuer. Likaså är den starka känslan av samhörighet med föregående

generationer. Trots den uppkomna krisen ville ingen av de intervjuade i studierna sälja, utan tvärtom ville alla se till att få upp skogen igen. En stor skillnad mellan skogsstyrelsens rapport och vår är att det skiljer två år och en storm (Per) mellan de två. Våra intervjuer hölls ett halvår efter Per och av våra intervjuer kan man sluta sig till att Per med dess konsekvenser, komplicerade sorgearbetet och nyorienteringsfasen för de flesta. En annan skillnad är att skogsstyrelsens rapport i större utsträckning fokuserat på de ekonomiska frågorna medan vi mer går in på skogens betydelse ur psykologisk synvinkel samt självomhändertagandet.

Självreflektion

Vi har haft funderingar angående de etiska dilemman som skulle kunna uppstå under arbetets gång. Hur skulle vi gå till väga med utlovande av konfidentialiteten? Det intervjupersonerna berättade i vår studie skulle på ett sätt föras vidare på grund av de citat som skulle användas i arbetet. Detta innebär att vi har varit mycket noggranna med att citaten inte skall kunna avslöja någons identitet. Initialt försäkrade vi de tilltänkta intervjupersonerna att de verkligen kunde lita på att det de skulle komma att säga omöjligt skulle kunna kopplas till någon specifik person. Detta löfte har för oss varit viktigt att hålla. Dock kan någon intervjuperson säkert känna igen sina egna citat vid en eventuell genomläsning av studien.

När det kommer till intervjuerna har vi en del tankar kring dessa. Vi tror och hoppas att skogsägarna inte kände det som ett intrång i deras hem att platsen för intervjun i samtliga fall hölls där. Vi är själva väldigt tacksamma gentemot intervjupersonerna för att de öppnade sina hem och vi anser att det ingav en trygghet och en tillåtande atmosfär för utförandet av intervjun. Det var också berikande för oss att vara på plats och få en känsla för den skog som står kvar men också av de öppna ytor som förorsakats av stormarna Gudrun och Per. Vi är medvetna om att intervjuerna utfördes drygt två och ett halvt år efter stormen Gudrun. Hade vi varit på plats direkt efteråt hade skogsägarnas berättelser med all sannolikhet sett annorlunda ut. Dels hade det varit mer aktuellt för intervjupersonerna men det hade också, tror vi, fångat ögonblicket på ett annat sätt. Allteftersom tiden går finns en benägenhet att konstruera (och/eller glömma bort) upplevelser (Trost, 2005). Å andra sidan kan man se det som att det intervjupersonerna har valt att berätta efter den tid som gått, verkligen är av vikt att komma ihåg. Det finns en svårighet som Trost (2005) tar upp vad gäller att komma åt 'livet' och inte 'berättelsen'. Man kan gå miste om själva livet om man som intervjuare samtidigt är för fokuserad på att göra en innehållsanalys av berättelsen. Detta var något vi tog fasta på innan

vi åkte. Med denna tanke i bakhuvudet och med hjälp av kunskap och erfarenheter från utbildningen, försökte vi i intervjusituationen sätta oss in i hur personen kände, handlade, tänkte och resonerade. Däremot att hålla reda på hur intervjupersonen *nu* ser på hur det var då och hur hon menar att det var då, uppfattade vi vara en svårighet.

När vi ser tillbaka på de olika intervjutillfällena noterar vi en skillnad mellan den första och den andra intervjun. Den första upplevde vi båda vara mer förutsättningslös med ringa förförståelse. Vid det andra tillfället hade vi en bild för ögonen och en skildring av hur det var för en skogsägare att bli drabbad av stormarna Gudrun och Per. Vi fick båda anstränga oss för att inte leda in intervjupersonen på de områden vi kände till från gången innan. Trots ett sokratiskt förhållningssätt upplevde vi båda oss själva som mer ledande och eventuellt fick den andra intervjupersonen möta en något mer aktiv intervjuare än vad den första fick. Även om den valda metodologin i mångt och mycket håller förförståelsen på avstånd är den ändå svår att undvika. Vi skulle möjligtvis ha haft nytta av att i förväg analyserat vår egen förförståelse. Vidare kan det ha varit så att vi förälskat oss en smula i den inledande öppna fasen av datainsamlingen. Detta var det första steget i insamlingen av data och vi upptäckte att det gav oss en hel massa teman. Uppmuntrade av det initiala skedet och all data vi samlat in kan vi eventuellt också ha lutat oss tillbaka litet. Det kan ha funnits ett visst motstånd från vår sida att arbeta fram en annan, mer specifik, frågeguide. Målet var att ändra en del i frågeguiden men det skulle ha kunnat göras ännu mer. Detta skedde dock inför de tredje intervjuerna, vilket var till stor hjälp för att fördjupa materialet.

I sammanhanget vill vi ändå framhålla att vi inte varit ledande i någon större utsträckning vad gäller intervjuerna. Det är detta som vi i efterhand ser som finessen med en explorativ studie. Vi hade en del frågor och funderingar innan som inte fick något utrymme i intervjuerna helt enkelt därför att intervjupersonerna inte gav dem något utrymme. På detta sätt kan vi säga att vi i stort varit följande i intervjusituationerna och därmed, enligt vår uppfattning, varit nära berättelserna vilket förhoppningsvis har lett till en så sann bild av upplevelserna som möjligt. Vid en jämförelse med Skogsstyrelsens rapport (Karlsson, 2005) anser vi att vårt förhållningssätt varit mer öppet och mindre styrande. Karlsson (2005) verkar bygga sin rapport på fasta frågeställningar som han söker svaren på. Vi har kanhända gått andra vägen och låtit teman växa fram under arbetets gång.

Vad gäller urvalet i vår studie skrev vi inledningsvis att vi velat ha en jämn könsfördelning och en spridning i åldrarna. Detta är något som enligt grundad teori inte är nödvändigt. Vi har inte för avsikt att dra några långtgående slutsatser som innefattar kön och ålder. Vi hade lika gärna kunnat intervjua enbart kvinnor eller enbart män. Urvalet har vi bestämt kontinuerligt allteftersom undersökningen fortskridit. Det vi haft för ögonen är det Hartman (2001) skriver om ändamål och relevans. Ändamålet är att data skall kunna ge oss information om teman. Ändamålet har varierat beroende på var i arbetet vi har befunnit oss. I början var till exempel ändamålet att upptäcka så många teman som möjligt. Relevans å andra sidan har varit att de teman som framkommit och relationen dem emellan varit väsentliga i förhållande till det vi undersöker. Så här i efterhand kan vi tycka att det hade varit intressant att även intervjua skogsägare som hade skogsbruket som enda inkomstkälla. Faktum är att samtliga intervjupersoner (eller intervjupersoners make eller maka) som är med i detta arbete har någon annan inkomst vid sidan av skogsbruket.

En annan, mer kritisk aspekt mot vårt urval, är att vi endast talat med skogsägare som trott sig klara av att genomföra en intervju som handlade om stormen Gudrun. Vi tänker oss att de skogsägare som ställt upp på att bli intervjuade om stormen Gudrun har gjort det av egen fri vilja och vi förmodar att bara det att de tackat ja till intervjun innebär att de bearbetat en del av det inträffade. Våra resultat hade kanske sett annorlunda ut om vi hade haft med personer som helt hade lagt av med skogsbruk, sålt skogen och flyttat till stan, eller på annat sätt inte mäktat med att gå vidare.

Vi vill betona en aspekt som vi anser vara mycket viktig när vi tittar tillbaka på vårt arbetsförlopp i sin helhet. Vi har nämnt att nyare forskning (Brett, 2005; Bonanno, 2004) ser till individens hälsa inte enbart ur ett symtomatiskt perspektiv. Redan Antonovsky (2005) tänkte i salutogenetiska termer när han introducerade sin metod 'känsla av sammanhang'. Vi upplever det som att fokus under intervjuerna till stor del hamnat på problemen. Detta kan ha flera orsaker. En orsak kan naturligtvis vara att det är denna bild intervjupersonerna har när de ser tillbaka på det som hänt. En annan orsak kan också vara att vi som intervjuare letat efter det som intervjupersonerna upplevt som jobbigt och besvärligt. Vi kan mer eller mindre omedveten ha styrt samtalen i denna riktning och eventuellt skulle vi ha kunnat ge mer utrymme åt de faktorer som intervjupersonerna såg som en ljusning i tillvaron. När vi i egenskap av psykologstudenter kommer för att utföra en intervju om stormen Gudrun, kan vi även tänka oss att det av många förväntas att det skall pratas om problem. Som framgår av

frågeguiderna, hade vi bland annat en fråga om meningsskapande samt en öppen fråga om vad intervjupersonen upplevt själv varit till hjälp för honom eller henne. Detta var kanhända inte tillräckligt för att få fram de mer hälsofrämjande aspekterna av skogsägarnas upplevelser. Vi får inte glömma bort att en av skogsägarna till exempel, uppger att han utifrån en synvinkel och med lite perspektiv, såg det som skett som något positivt i det stora hela. Han tyckte att stormen på ett sätt hade talat sitt tydliga språk; låt inte gammal skog stå bara för att den är gammal, omsätt den! Han tyckte att stormen lärt skogsägarna något om skogsvård.

Metodkritik

Det vi har att säga om grundad teori har vid det här laget till mångt och mycket redan framkommit. En kritik som vi har, som i och för sig inte kan skyllas på metoden i sig, är att tiden för teori- och forskningssökande varit knapphändig. I och med att metoden bidrar till att ordningen vad gäller tillvägagångssättet blir omkastad jämfört med traditionell forskning, har det naturligt blivit lite tid till just sökande efter teorier och relevant forskning. Det hade varit intressant att om möjligt hitta mer forskning och fördjupa sig i denna. Å andra sidan har vi upplevt det som något positivt att komma till intervjuerna utan att vara inläst på det specifika ämnet. Detta tror vi har bidragit till att göra det möjligt att fånga just den personliga upplevelsen.

En svårighet, enligt oss, är att det verkar finnas lika många tolkningar av grundad teori som personer som utövar metoden. Detta har gjort att vi haft en del svårigheter med att förstå metoden. Ursprungsförfattarna har gått skilda vägar i utvecklandet av metoden. Viss förvirring kan inträda då både Glaser och Strauss fortsätter att använda sig utav namnet grundad teori (Svensson & Starrin, 1996). Detta, tror vi möjligen kan ha bidragit till att forskare och författare i efterhand tillämpat grundad teori på olika sätt. Svensson och Starrin (1996) fortsätter och tar upp den kritik som handlar om att grundad teori endast skulle leda fram till ytligheter och mer eller mindre 'common-sense' artade resultat. Denna kritik går ut på att man bortser ifrån underliggande eller bakomliggande förhållanden. Man menar att anhängare av traditionen inom grundad teori håller fast vid aktörernas definition av situationen i för hög grad.

Guvå och Hylander (2003) varnar för risken för cirkulärt resonemang som grundad teori skulle kunna ge upphov till. De poängterar att det är viktigt att gå vidare och pröva sina

antaganden i nya teoretiska urval. Detta för att utveckla sina nyvunna teorier. Guvå och Hylander (2003) menar att risken finns för att man grundar sina antaganden i den empiri som man sedan använder för att bekräfta dessa antaganden. Härav cirkelresonemanget. Vi anser att kritiken kanske kan vara berättigad till viss del, även om det i och för sig inom andra metoder likafullt verkar förekomma ett bekräftande av en i förväg fastslagen hypotes. När det gäller vår studie har vi dock inte haft för avsikt att generera nya teorier och hoppas därmed att vi undgått fällan som det cirkulära resonemanget syftar till.

Vidare forskning

I en större studie skulle det vara intressant att gå vidare och till exempel ta med personer som varit drabbade av stormen Gudrun men som inte är skogsägare. Detta för att söka skillnader som skulle kunna ge en fördjupad teori i slutändan. Vidare finns det aktuell forskning som bland annat fastslår att stormfällning av skog, med konsekvenser för hela samhället, väntas öka (Klimat- och sårbarhetsutredningen, 2007). Med tanke på de resultat som forskningen kring klimatförändringarna har kommit fram till, är vår förhoppning att det i framtiden kommer att forskas mer kring vad människor, drabbade av naturkatastrofer (översvämningar, stormar, ras, etc.) i vår närmiljö, har att berätta. Allt som kan bidra till att dessa människor kan komma att förstå sina egna reaktioner och gå vidare i livet men också, för dem som är i behov av det, erhålla adekvata insatser, tycker vi är viktigt.

Slutsats

En tematisk analys av de sex intervjuerna har gett ett huvudtema som handlar om förlust av skogen. Detta tema går som en röd tråd genom intervjumaterialet. För att bättre förstå den sorg förlusten av skog inneburit, har vi kartlagt vad skogen representerar för de drabbade skogsägarna. I undertemat 'relationen till skogen' har vi redovisat de olika betydelser skogen har för intervjupersonerna samt hur dessa aspekter förändrats efter stormen. Majoriteten av intervjupersonerna upplever att arbetsglädjen i skogen har försämrats. Vidare vittnar hälften av skogsägarna att de inte rör sig lika mycket i skogen i rekreationssyfte. Vi konstaterar utifrån intervjumaterialet att den förändrade landskapssiluetten fungerar som en ständig påminnelse om vad som hänt. Skogen tycks ha ett starkt identitetsvärde och höra ihop med en livsstil som påverkats negativt av stormens förödelse. Stormen har inneburit ett brott i den kontinuitet som skogen stod för. Den förknippas starkt med såväl tidigare som kommande

generationer. I intervjuerna har skogen för många fått en stark koppling till fäderna och deras livsverk.

Vår tolkning utifrån intervjumaterialet är att den ekonomiska aspekten varit underställd sorgen över att ha förlorat skogen. Dock har stormen tvingat de drabbade att tänka om vad gäller ekonomin. Flera vittnar om att den ekonomiska planeringen är ställd på ända samt att tanken på skogen som en pensionsförsäkring ifrågasatts.

Den första tiden efter Gudrun innebar en enorm arbetsbelastning för flertalet av de drabbade. Det förefaller som om den känslomässiga aspekten fått stå åt sidan så länge tillvaron var fylld av arbete. Majoriteten av skogsägarna vittnar om en känsla av samhörighet med andra drabbade skogsägare. Vi tolkar det även som att en ökad känsla av gemenskap med familj och vänner uppstod i samband med den första tidens vedermödor. En negativ aspekt som flera vittnar om är den känsla av att andra skott sig på skogsägarnas bekostnad i samband med upparbetningen. Några har känt att de inte blivit tillräckligt uppmärksammade i känslan av att situationen varit påfrestande. Detta gällde främst från skogsbolagen men även från media och regering.

Vi har sett en oro i inledningsskedet efter stormen. Denna handlar om att inte veta hur och när den fallna skogen skulle upparbetas. En familj vittnar om att denna oro var det värsta med hela stormen. Vidare förefaller stormen Per ha väckt minnet av Gudrun. Den verkar ha medfört en känsla av desillusionering. Dessutom menar hälften av de intervjuade att den sorg och trötthet som det inte fanns plats för under Gudrun gjorde sig påmind efter Per. Majoriteten skogsägare har tvingats förhålla sig till tanken på klimatförändringar. Någon lägger inte så stor vikt vid hur det kommer att bli, någon annan känner oro över framtiden.

Några intervjupersoner tycker sig ha fått en bättre insikt om hur skogsbruk skall bedrivas. Andra har fått bekräftat att de klarar av svåra livssituationer. Slutligen konstaterar vi att självomhändertagandet efter stormen har varierat hos de intervjuade. Vad gäller framtiden uttrycker samtliga att det inte är så mycket att välja på. ”Det är bara att plantera nytt och gå vidare”.

Referenser

- American Psychological Association Policy and Planning Board. (2006). APA's response to international and national disasters and crises: Addressing diverse needs. 2005 Annual Report of the APA Policy and Planning Board. *American Psychologist*, 61, 513-521.
- Antonovsky, A. (2005). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur. (Ursprungligen publicerad 1987).
- Bonanno, G.A. (2004). Loss, trauma and human resilience: Have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events? *American Psychologist*, 59(1), 20-28.
- Charmaz, K. (2003). Grounded theory. In J.A. Smith (Ed.), *Qualitative psychology: A practical guide to research methods*. London: Sage.
- Cullberg, J. (2003 och 2006). *Kris och utveckling*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Deeny, P., & McFetridge, B. (2005). The impact on culture, self and identity: Increased awareness by health care professionals is needed. *Nursing Clinics of North America*, 40(3), 431-440.
- Dugan, B. (2007). Loss of identity in disaster: How do you say goodbye to home? *Perspectives in Psychiatric Care*, 43(1), 41-46.
- Eriksson, L.-G. (10 dec., 2007). Personlig kommunikation.
- Glaser, B., & Strauss, A. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. New York, Aldine.
- Guvå, G., & Hylander, I. (2003). *Grundad teori: ett teorigenererande forskningsperspektiv*. Stockholm: Liber AB.
- Hartman, J. (2001). *Grundad teori: teorigenerering på empirisk grund*. Lund: Studentlitteratur.
- Hedberg, O. (1946). *Rabies eller Lindras livets kval av likars jämmer? - Scener ur människolivet*. Stockholm: Norstedts.
- Johannisson, B., & Olaison, L. (2007). The moment of truth – Reconstructing entrepreneurship and social capital in the eye of the storm. *Review of Social Economy*, 65 (1), 55-78.
- Karlsson, A. (2005). *Tio skogsägares erfarenheter av stormen Gudrun* (Rapport Nr 14/2005). Skogsstyrelsen: Projektet Stormanalys, delprojektet Ekonomiska och sociala konsekvenser.

- Kristiansson, K., Samuelsson, H. (2005, Dec., Nr 4, Bilaga). Granbarkborrarna hotar även friska granar. *Skogseko: Efter stormen*, 6-7.
- Lenquist, S. (2002). *Katastrofmedicin*. Stockholm: Liber AB.
- Litz, B.T. (2005). Has resilience to severe trauma been underestimated? *American Psychologist*, 60(3), 262.
- Lundin, T. (1992). *Traumatisk stress och personlig förlust*. Stockholm: Almqvist och Wiksell Förlag AB.
- Maykut, P., & Morehouse, R. (1994). *Beginning qualitative research: A philosophical and practical guide*. London: Falmer.
- McWilliams, N. (2003). *Psykoanalytisk diagnostik*. Finland: WS Bokwell.
- Nauckhoff, P. (1992). *Katastrofer: Psykiska reaktioner och första hjälp*. Stockholm: Birka.
- Passer, M.W., & Smith, R.E. (2001). *Psychology frontiers and applications*. New York: The McGraw-Hill Companies.
- Sigrell, B. (2000). *Psykoanalytiskt orienterad psykoterapi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Statens Meteorologiska och Hydrologiska Institut (SMHI). (2005). *Januaristormen 2005* (Faktablad Nr 25) [Broschyr]. Norrköping: SMHI.
- Statliga Klimat och Sårbarhetsutredningen. (2007). *Sverige inför klimatförändringarna – hot och möjligheter* [Broschyr]. Stockholm: Miljödepartementet.
- Stier, J. (2003). *Identitet – Människans gåtfulla porträtt*. Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, P.-G., & Starrin B. (1996). *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Wedin, L., och Sandell, R. (1995). *Psykologiska undersökningsmetoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Widerberg, K. (2003). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Hej,

Malmö X/X 2007

Vi är två psykologstudenter från Lunds Universitet som går vår sista termin på psykologprogrammet. Vi har påbörjat vårt arbete med att skriva vår slutuppsats som skall handla om stormen Gudrun. Vi vill titta närmare på och försöka få en förståelse för själva händelseförloppet men framförallt de följder, konkreta och känslomässiga, som stormen förde med sig för de drabbade. Vi är intresserade av era personliga och unika erfarenheter och upplevelser. Vi planerar att utföra intervjuer i olika delar av Småland/Norra Skåne.

Vårt mål är att intervjua sex personer i sina hem. Intervjuerna spelas in på band för att i efterhand underlätta vår sammanställning. De som väljer att delta kommer att behandlas med full konfidentialitet, det vill säga inga namn kommer att användas i uppsatsen. Vi kommer att behandla era berättelser på ett sådant sätt så att de omöjligen går att koppla till någon specifik person. Ingen ekonomisk ersättning utgår. Vi planerar att utföra intervjuerna med start före midsommar och varje intervju beräknas ta en till två timmar. Vi räknar med att bli klara med vår uppsats efter jul i år och då får de som vill ett exemplar skickat till sig.

Vi tycker att ni har något viktigt att berätta och ser därför fram emot att få lyssna på er historia. Har ni frågor får ni gärna kontakta oss.

Med Vänlig Hälsning

Eva Nilsson
(mailadress)
(telefonadress)

Claes Jonsson
(mailadress)
(telefonadress)

Frågeguide

Inledande frågor:

Kan du berätta något för mig om natten den.....

Vad innebar stormen för dig?

Vad fick den för konsekvenser för dig?

Tänkte du något kring det?

Vad hände de närmsta veckorna efteråt?

Det måste också väckt känslor inom dig..? Vill du dela med dig av dem?

Kan du beskriva hur en helt vanlig dag såg ut för dig innan stormen?

Och så kommer stormen.. vad hände med din vanliga dag?

Vad var det första du var tvungen att ta itu med?

Var du ensam om att göra detta?

Hur kändes det?

Du har ... barn.. hur reagerade de?

Hur tog din fru/man det?

Vad tänkte du kring det?

Hur tänker du kring det idag?

Jag kan bara föreställa mig att det inneburit ekonomiska konsekvenser för dig och din familj. Vill du berätta om detta?

Kan du beskriva byn..?

Hur upplevde du kontakten mellan dig och dina grannar innan stormen?

Kan du berätta om era kontakter precis tiden efteråt?

Som du har beskrivit det har både du och dina grannar råkat väldigt illa ut, har ni pratat om det?

Hur är era kontakter idag?

Hur upplever du att samhället i stort har bemött dig?

Saknade du något?

Har din syn på dig själv förändrats i och med stormen?

Jag kan tänka mig att stormen och allt runtkring som du berättat framkallar blandade känslor?

Har din relation till skogen/naturen förändrats i och med stormen?

Vad tror du har påverkat dig mest av det som hänt?

Vad tyckte du var svårast när du ser tillbaka på det som hänt?

Har du kunnat koppla bort stormen under de här åren?

Känns det som om du kunnat gå vidare?

Hur gick det till?

Om du ser framåt, vad tänker du då?

Berätta närmare? Berätta mer?

Är det något du vill tillägga som vi inte har tagit upp?

HUR OCH VAD!!!